
Regeringen
Februar 2014

ARKITEKTURPOLITIK MENNESKER I CENTRUM

---

kum.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING **ARKITEKTUR FOR MENNESKER**

SIDE 6

1. MØDET MED ARKITEKTUREN **BØRN, UNGE OG VOKSNE**

SIDE 14

2. ARKITEKTUR OG DEMOKRATI **KOMMUNER OG BORGERDELTADELSE**

SIDE 24

3. ARKITEKTUR OG BÆREDYGTIGHED **MILJØMÆSSIGT, SOCIAL OG KULTURELT**

SIDE 36

4. ARKITEKTURENS VÆRDISKABELSE **KVALITET, INNOVATION OG INTERNATIONALT** **POTENTIALE**

SIDE 50

INDLEDNING

ARKITEKTUR FOR MENNESKER

Arkitektur er for mennesker. Den sætter rammerne for vores liv, og den præger os med sine værdier og idealer. Som kunstart handler arkitekturen om de rum, byer og landskaber, vi færdes i, og den giver med idé, form og materialer en kunstnerisk fortolkning af, hvad det vil sige at være til som menneske på et givent sted og tidspunkt. Samtidig løser arkitekturen nogle helt basale, menneskelige behov. God arkitektur giver trykke, funktionelle rammer for vores udfoldelse, både som individer og i fællesskab. Regeringen ønsker derfor, at alle, ikke mindst børn og unge, har adgang til at møde arkitekturens kreative verden og få indblik i, hvordan arkitekturen påvirker os som mennesker.

I god arkitektur ligger også et potentiale for øget vækst og beskæftigelse i Danmark. Sammen med f.eks. mode og design er arkitektur et af de kreative erhverv, hvor Danmark har særligt stærke og internationalt anerkendte kompetencer, og hvor en stigende international efterspørgsel skaber muligheder for øget omsætning og eksport. Dansk arkitektur er kendt for at sætte mennesker i centrum. Dansk design er efterspurgt for sin brugervenlighed, og bygninger og byrum for deres menneskelige skala. Danske byer og landskaber er kendetegnet ved at give trykke og oplevelsesrige rammer, også for dem, der færdes til fods eller på cykel.

Dansk arkitektur og design har i alle skalaer været med til at give vores velfærdssamfund en form, der er kendetegnet ved humanisme. Arkitekturen afspejler vores demokratiske og transparente samfund. Den binder os sammen og giver identitet, både i lokalsamfundene og nationalt. Derfor er der også internationalt en efterspørgsel efter dansk formgivning med mennesker i centrum. For at udnytte potentialerne i den øgede internationale efterspørgsel

er det vigtigt, at virksomhederne i arkitektbranchen også har fokus på internationalisering og kommerciel udvikling af forretningen.

Regeringen har en ambition om, at dansk arkitektur fortsat udvikler sig og er med til at tegne Danmark både hjemme og internationalt. God arkitektur kan være med til at sikre kvaliteten i fysiske forandringer, der kommer til at ske med Danmark de kommende år. Arkitekturen kan give et væsentligt bidrag til at omstille samfundet i en mere bæredygtig retning ved at levere intelligente løsninger, som mindsker materiale- og energiforbrug og fremmer bæredygtig livstil. F.eks. kan de kommende års store investeringer i klimatilpasning designes, så de fremtidige anlæg ikke alene sikrer mod store nedbørsmængder, men også kan fungere som rekreative faciliteter.

Også socialt kan arkitekturen være med til at sikre et Danmark, der hænger sammen. Vi flytter tættere og tættere sammen i hovedstadsområdet og andre større byer, mens flere mindre byer og landområder oplever fraflytning. Her ligger en væsentlig opgave for arkitekter, landskabsarkitekter og planlæggere i at sikre kvalitet i denne udvikling, ligesom arkitekturen kan modvirke tendenser til ghettoisering ved at skabe inspirerende og sanselige rammer for det fælles liv. Helt konkret kan arkitekturen bidrage til, at vi bevæger os fysisk som mennesker og som borgere. Det gælder både aktiv transport og muligheden for at udfolde et aktivt byliv, som skal afspejle en mangfoldighed i muligheder og tilgængelighed, så alle kan være med. Både det byggede miljø og landskabsarbejdninger skal invitere til mangfoldighed, socialt samvær og bevægelse.

Udviklingen af velfærdssamfundet giver løbende behov for tilpasning af bygninger og nye anlægsopgaver, herunder f.eks. udbygning og

<<

Nordstjerneskolens i Frederikshavn er bygget som en stjerne, hvor hver stjernespidse udgør en afdeling for to årgange og indeholder et fællesrum. Skolen er tegnet af Arkitema og Arkinord.
Foto: Kontraframe

Hammerhavn på Bornholm har fået et nyt multihus som en del af projektet Mulighedernes Land, hvor Realdania sammen med fire kommuner har arbejdet på at finde nye svar på yderområdernes udfordringer. Multihuset består af flere mindre bygninger, der danner en lille sluttet bygningsgruppe. Helhedsplan og hus er tegnet af Cubo Arkitekter.
Foto: Martin Schubert

Biblioteket i Københavns Nordvestkvarter fungerer som et lokalt mødested og rummer udover biblioteket en række forskellige faciliteter som borger-service og kreative værksteder. Huset er formet som en stabel bøger, der ligger forskudt oven på hinanden. Det er tegnet af arkitektfirmaerne Cobe og Transform.
Foto: Adam Mørk

Sorø Kunstmuseum har til huse i en fredet ejendom, der er opført i 1832. I 2011 blev museet udvidet med en ny tilbygning, der er et godt eksempel på, hvordan moderne arkitektur kan føje sig til en eksisterende bygning med respekt for historien. Tilbygningen er tegnet af Lundgaard & Tranberg Arkitekter.

Foto: Jens M. Lindhe

En nedlagt sukkerfabrik er blevet transformeret, så den i dag er Assens Rådhus. Den bevaringsværdige bygning har bibeholdt sit oprindelige industrielle præg og fungerer samtidig som en moderne arbejdsplads. Bag ombygningen står Årstederne Arkitekter i samarbejde med Gråbrødre Arkitekter.

Foto: Andreas Trier Mørch

M/S Museet for Søfart er placeret under jorden omkring den gamle tørdok fra Helsingør Skibsværft. Museet har fået nye, moderne udstillingsrum, mens det på samme tid er lykkedes at bevare den gamle dok som et historisk industrimonument. Bygningen er tegnet af arkitektfirmaet BIG.

Foto: Rasmus Hjortshøj

Guldbergs Plads er et nyt byrum på Nørrebro i København, der på én gang fungerer som bytorv, offentlig legeplads og skolegård for Guldberg Skole. Byrummet er en del af et områdefornyelsesprojekt, hvor borgerinddragelsen er central. Det er finansieret af staten, Københavns Kommune og Lokale- og Anlægsfonden og tegnet af Nord Architects.

Foto: Dansk Arkitektur Center

ombygning af sygehuse, universiteter, skoler, infrastruktur og andre institutioner. Her kan arkitekter og landskabsarkitekter bygge videre på en lang tradition for at skabe værdifulde løsninger. Dermed kan arkitektbranchen også bidrage til den vækst og værdiskabelse, der skal til for at finansiere velfærdssamfundet.

Danmark står foran vigtige beslutninger om det fysiske miljø. Når de skal tages, er der brug for at udvide borgernes muligheder for at indgå i demokratiske processer om fremtidens arkitektur. Her spiller kommunerne en helt central rolle. Kommunerne fastsætter de overordnede mål og visioner for et områdes fysiske udvikling og gennemfører realiseringen af visionerne i en dialog med borgerne og med markedets aktører.

Regeringen ønsker, at borgerne i endnu højere grad sikres adgang til viden og inspiration om arkitektur, som gør det muligt for dem kvalificeret at deltage i diskussioner og beslutninger om det byggede miljø. Det er også regeringens mål, at borgerne i højere grad bruger de inddragelsesprocesser, der giver medindflydelse på den fysiske udvikling.

Regeringens arkitekturpolitik er blevet til i et tæt samarbejde mellem en række ministerier og interessenter, og arkitekturpolitikken iværksætter en række konkrete initiativer på tværs af forskellige ministeriers ressort. Nogle af initiativerne har fokus på at styrke borgernes møde med arkitekturen og deltagelse i de demokratiske processer. Andre initiativer har fokus på, hvordan arkitekturen kan fremme bæredygtighed i bred forstand – miljømæssigt, socialt og kulturelt og i forhold til mangfoldighed og tilgængelighed, og på hvordan offentligt byggeri kan understøtte udvikling med kvalitet. Andre har fokus på uddannelse og innovation, på arkitekturen som væksterhverv og på dansk arkitekturs internationale potentiale. Nogle af initiativerne er helt nye, mens andre bygger videre på allerede igangsatte initiativer, der med regeringens arkitekturpolitik styrkes og sættes i nyt perspektiv. For at sikre opfølgning og fortsat dialog med aktørerne nedsættes en tværministeriel embedsmandsgruppe.

På Fælledparkens nye tårnlegeplads er et eksisterende forsamlingshus blevet transformeret, så det nu fremstår markant anderledes. Husets spejlfacader består af poleret rustfri stål behandlet med en antigraffitbehandling. Arkitektfirmaet MLRP står bag.
Foto: Laura Stamer

Det danske landskab er under forandring. Motorvejene ved Herning er placeret på store dæmninger af sand, som hæver dem over området. Det giver mulighed for en række rekreative søer, der er udformet i et geometrisk formsprog, som refererer til de store kurver i udfløtningerne. Bag projektet står Vibeke Rønnow Landskab.
Foto: Barker & Barker

INITIATIVER

Tværgående opfølgning og årlig konference

Arkitekturpolitikken berører flere ministerier og offentlige myndigheder. For at sikre en tilstrækkelig koordination i opfølgningen på arkitekturpolitikken nedsættes en tværministeriel embedsmandsgruppe, der bl.a. skal sikre fortsat dialog og inddragelse af arkitektstanden, virksomhederne, bygherrer, offentlige myndigheder, forsknings- og uddannelsesinstitutioner m.fl. Gruppen skal iværksætte forskellige tiltag for at sikre fortsat opmærksomhed om arkitekturpolitikken, herunder en årlig konference. Kulturministeriet varetager formandskab og sekretariat for den tværministerielle gruppe.

Arkitekturprisen Mennesker i centrum

Arkitekturprisen Mennesker i centrum, der planlægges uddelt tre gange, skal belønne gode fysiske rammer, som sætter scenen optimalt for det liv, der udfolder sig. Prisen kan dække hele arkitekturpolitikens felt og uddeles på den årlige konference. Arkitekturprisen oprettes af Kulturministeriet i samarbejde med arkitektstandens organisationer.

Dansk tradition for god boligarkitektur videreføres i det 21. århundrede. Et eksempel er bofællesskabet Lange Eng i Albertslund, hvor 54 ejerboliger er placeret omkring et stort grønt fællesområde. Bofællesskabet er tegnet af Dorte Mandrup Arkitekter.

Foto: Laura Stamer

I. MØDET MED ARKITEKTUREN

BØRN, UNGE OG VOKSNE

Mennesker møder arkitekturen hver dag, alle steder. Bygninger, landskaber og byrum er en så naturlig del af vores hverdag, at vi oftest ikke tænker over, hvordan de påvirker os, og hvorfor en bygning er udformet, som den er. Men arkitekturen afspejler vores måde at leve på og fortæller om tidens værdier og forestillinger om det gode liv. Arkitekturen udgør de fysiske rammer for, hvordan vi ønsker, at samfundet skal udformes. Til alle bygninger, byrum, anlæg og design knytter sig en fortælling, som rækker ud over den æstetiske dimension. Det gør arkitekturen interessant, ikke mindst i undervisningssammenhænge, hvor den kan bidrage til børns og unges kulturelle, historiske og demokratisk dannelse. Derfor er det vigtigt at formidle arkitektur.

Regeringen har som mål, at borgerne introduceres til arkitekturs verden i folkeskolen så vel som i voksenlivet, så alle får kendskab til arkitekturs virkemidler og mulighederne for inddragelse i offentlige byggeprojekter.

Arkitekturformidling

Arkitekturformidling har i dag mange forskellige udtryksformer og kan have flere forskellige formål. Det kan bl.a. være kritik, anmeldelser, udstillinger, podwalks, konkurrencer på digitale platforme, bøger, debatarrangementer, film eller tv og kan f.eks. fortælle om processen bag opførelsen af et byggeri eller om arkitektens intentioner. Gennem formidling af arkitekturen kan vi få en større forståelse for, hvorfor de fysiske omgivelser påvirker os, som de gør, hvorfor de ser ud, som de gør, og få udvidet vores oplevelse af verden. Målet er at gøre mødet med arkitekturen nærværende for borgerne.

Nye digitale muligheder for at engagere, visualisere og skabe deltagelse

Fremkomsten af digitale platforme og programmer har ændret mange menneskers møde med arkitekturen. De mange forskellige virtuelle platforme, vi i dag har til rådighed, kan bidrage til en bredere formidling af arkitekturen. De nye teknologier gør det muligt i langt højere grad at understøtte oplevelsen af arkitekturen i dens kontekst og samtidig give adgang til formidlingen på tidspunkter og platforme, der passer ind i den enkeltes liv fremfor f.eks. på et museum eller i en bog.

Derudover giver de digitale medier muligheder for at formidle arkitektur mere levende, og for at flere kan blande sig i debatter, kommentere på oplevelser af bygninger eller vise deres billeder af bygninger, byrum og byliv. Digitale teknologier giver desuden borgerne fordele som nemmere og hurtigere kontakt til relevante myndigheder inden for bygningsområdet og hurtigere og nemmere adgang til oplysningerne hjemmefra, efterhånden som arkiver bliver digitaliseret.

Introduktion til arkitekturs kreative metode

Børn møder arkitekturen hver dag. I Danmark har vi tradition for gode, funktionelle skoler, hvor børns læring og trivsel er tænkt ind i arkitekturen. I forbindelse med den nye folkeskolereform kan det blive nødvendigt at udvikle nye fysiske rammer for skolerne. Her kan børnene som de primære brugere inddrages som en ressource i arbejdet, dels for at få deres blik på de fysiske omgivelser, dels for at introducere dem til arkitektur som kreativ arbejds metode.

<<

Børnehaven Solhuset i Hørsholm er Danmarks mest klimavenlige børneinstitution. Huset er en energiproducerende bygning, hvilket betyder, at når solfangere, solceller og varmepumpen medregnes, har børnehaven en overproduktion af energi. Bygningen er tegnet af CCO Arkitekter.
Foto: Adam Mørk

Arkitektur kan også opleves digitalt. To skoleklasser fik i efteråret 2013 en enestående mulighed for at opleve Operahuset i Sydney på nært hold – uden at rejse til Australien. Eleverne blev undervist via en live stream fra operaen, mens de befandt sig i henholdsvis Utzon Center i Aalborg og Dansk Arkitektur Center i København.
Foto: Dansk Arkitektur Center

Dansk Arkitektur Center iværksatte i 2013 en konkurrence på det sociale medie Instagram i forbindelse med udstillingen Havnen er din. Her blev borgerne opfordret til at bidrage med deres egne billeder af Københavns Havn.
Foto: Dansk Arkitektur Center

Den fredede Munkegårdsskole i Gentofte stod færdig i 1957. Siden opstod et behov for mere fleksible rammer, der kunne imødekomme nutidens krav. De nye lokaler blev ganske usædvanligt placeret under den eksisterende skolegård, for at mindske ændringen i det arkitektoniske udtryk. Dorte Mandrup Arkitekter stod for udbygningen i 2009.

Foto: Adam Mørk

På Utzon Center i Aalborg kan børn og unge arbejde med arkitekturens grundbegreber og en arkitektfaglig proces. Derigennem opøver de en kreativ tilgang, blandt andet til brug i samfundsfagsundervisningen.

Foto: Utzon Center

Børn skal møde arkitekturen som en kreativ arbejds metode. Skoletjenester og andre formidlingstilbud kan give børn og unge muligheder for at blive introduceret til at arbejde med arkitektoniske processer og til at eksperimentere med f.eks. materialer, mønstre, strukturer, rumligheder og former.

Folkeskolereformen, som er vedtaget i 2013 med et bredt flertal i Folketinget, lægger op til at bringe skolen ud i samfundet og samfundet ind i skolen. Her kan arbejdet med arkitektur spille en væsentlig rolle i forhold til børnenes arbejde med at lære at sanse, registrere og vurdere deres fysiske omgivelser. Også huskunstnerordningen i regi af Statens Kunstfond kan medvirke til at få arkitekter ud på skolerne som led i undervisningen.

Arkitektur som en del af undervisningen på ungdomsuddannelserne

Arkitektur er i dag allerede en del af undervisningen i mange gymnasiale fag, hvor man beskæftiger sig med bl.a. byplanlægning, urbanisering, bæredygtighed, klimaforandring og det byggede miljø som identitetsskaber og adfældsregulator. I flere fag arbejder man med virkelighedsbaserede cases, der kræver konkrete løsninger på aktuelle problemer, hvor nye undervisningsmaterialer og -forløb inddrages.

Også på erhvervsuddannelserne møder eleverne arkitekturen, særligt i de 15 uddannelser i indgangen Bygge og anlæg. Det drejer sig dels om undervisning i den klassiske arkitektur, herunder stilperioder, dels om en begyndende undervisning i bæredygtighed.

Skolen i Ørestad ved København er bygget, så den passer til nutidens pædagogiske syn. Arkitekterne har nytænkt udformningen af både ude- og indearealerne, da skolen ligger på en meget lille grund. KHR Arkitekter har tegnet skolen, der blev indviet i 2012.

Foto: Kontraframe

INITIATIVER

Undervisningspakker om arkitektur og design til børn

Der udvikles et læringsmateriale om arkitektur, som bliver tilgængeligt på Undervisningsministeriets portal Ny EMU. Initiativet skal sikre, at lærere får mulighed for at hente et materiale og inspiration til undervisningsforløb om arkitektur til brug i folkeskolen, som dels formidler den samfundsmæssige og æstetiske betydning af arkitektur for børn, dels forholder sig til øvrige læringsmål for folkeskolen. Desuden skal initiativet sikre, at børn og unge i løbet af deres undervisningsforløb får adgang til at arbejde med arkitektoniske problemstillinger og præsenteres for arkitekturens kreative processer. Læringsmaterialet udvikles af Dansk Arkitektur Center i samarbejde med Akademisk Arkitektforening. Undervisningsministeriet bidrager med faglig sparring med ministeriets læringskonsulenter (tidl. fagkonsulenter) med henblik på at sikre stærk kobling til Fælles Mål og folkeskolereformen. Projektet er støttet af Kulturministeriet.

Børn og arkitektur – undervisningsindsats med fokus på bevægelse og sundhed

Der udvikles en værktøjskasse, som gør undervisere i folkeskolen i stand til at inddrage den lokale by i undervisningen. Indsatsen tager afsæt i aktuel forskning på området samt Dansk Arkitektur Centers erfaringer med skoletjeneste om arkitektur. Desuden inspireres lærerne via kurser til at inddrage de lokale byer i undervisningen. Målet er, at 10 byer i Danmark benytter værktøjskassen i forbindelse med idrætsundervisning på mellemtrinnet, og at i alt 200 undervisere deltager i kurser/ konferencer og herefter underviser ca. 5.000 elever. Projektet er forankret i Dansk Arkitektur Center.

Børn og arkitektur – undervisningsindsats med fokus på bæredygtige byer

Der udvikles en undervisningsindsats i 'bæredygtige byer' for grundskolens 4. til 6. klassetrin. Indsatsen består af et undervisningsforløb for eleverne a 2 timer, som inkluderer en praktisk workshop. Eleverne opnår via undervisningen kompetencer til at agere og begå sig bæredygtigt og innovativt. Via undervisningen bidrager indsatsen til at uddanne bevidste forbrugere. Projektet er en udvidelse af et eksisterende undervisningskoncept om bæredygtige byer med ungdomsuddannelser som primær målgruppe og inddrager databasen Bæredygtigebyer.dk. Projektet er forankret i Dansk Arkitektur Center i samarbejde med Kulturministeriet. Undervisningsministeriet bidrager med faglig sparring med ministeriets læringskonsulenter (tidl. fagkonsulenter) med henblik på at sikre stærk kobling til Fælles Mål og folkeskolereformen.

Urban Spaces 3 – international conference om børn og arkitektur

Den internationale conference Urban Spaces 3 sætter fokus på børn og arkitektur. Konferencen afholdes i september 2014 som en del af satsningen på Aarhus som Kulturby i 2017. Konferencen arrangeres af Arkitektskolen Aarhus, Børnekulturhus Aarhus og Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder i samarbejde med Kulturministeriet. Konferencen skal være et nordisk og internationalt mødested for institutioner og personer, der arbejder med børn, unge og arkitektur med henblik på at samle og udveksle erfaringer med formidling og undervisning i arkitektur til børn og unge.

Arkitektur i ungdomsuddannelserne

Der udvikles undervisningstilbud og -materialer om arkitektur, der retter sig mod ungdomsuddannelserne, f.eks. det almene gymnasium og erhvervsuddannelserne. Initiativet skal sikre, at arkitektur kan indgå i en tværfaglig undervisning og opfylde læringsmål for relevante fag i ungdomsuddannelserne. Materialet udvikles af Dansk Arkitektur Center i samarbejde med Akademisk Arkitektforening.

Sommerskole om arkitektur for byggebranchens unge studerende

Der udvikles et tilbud til en tværfaglig sommerskole for byggebranchens unge studerende – planlæggere, arkitekter, ingeniører, håndværkere, m.fl. Formålet er at forberede de studerende på at bygge vigtig bro over de traditionelle fag- og brancheskel samt at de studerende kan lære af og supplere hinanden på tværs af uddannelsesinstitutioner og arbejde med virkelighedsnære problemstillinger. Relevante temaer kunne være renovering, grøn omstilling, bylivskvalitet etc. Tilbuddet udvikles af Dansk Arkitektur Center i samarbejde med Kulturministeriet.

Arkitekturformidling på nye digitale platforme

Dansk Arkitektur Center har som et fokusområde i kommende handlingsplaner at udvikle arkitekturformidling på nye digitale platforme. Formålet med initiativet er at bringe formidlingen af arkitektur ud til nye målgrupper. Regeringen fortsætter i de kommende år med at afsætte midler til partnerskabet med Realdania, der støtter Dansk Arkitektur Center. Kulturministeriet og Dansk Arkitektur Center vil samarbejde om at bringe den digitale formidling bredt ud. Kulturministeriet vil endvidere genbehandle anbefalingerne i publikationen Børn Rum Form fra 2010.

>>

Dansk Arkitektur Center er Danmarks nationale center for udvikling og formidling af viden om arkitektur, byggeri og byudvikling. På centeret foregår mange faglige og kulturelle aktiviteter, herunder udstillinger, undervisning og guidede ture.

Foto: Jakob Galtt

Sommerhuset i Asserbo er Danmarks første CNC-fræsede hus, hvilket i princippet er et printet hus. Huset er tegnet på computer, og derefter er tegningerne blevet 'udskrevet' på en fræser i krydsfinerplader. Pladerne er nummereret og efterfølgende samlet. Huset er tegnet af arkitektvirksomheden EENTILEEN. Foto: Nikolaj Callisen Friis/CINARK

MEDIER OG MULIGHEDER FORANDRER SIG

Teknologien har ændret den måde, vi projekterer og formidler arkitekturen på. Med de digitale værktøjer er mulighederne for at håndtere meget komplekse projekter blevet større. I dag er det muligt at bygge i former og konstruktioner, det tidligere kun var muligt at tegne. En stor gevinst ved den digitale arbejdsproces er, at ændringer kan foretages løbende, efterhånden som videns- og idégrundlaget udbygges. Samtidig kan mulighederne visualiseres i virkelighedstro 3D-miljøer.

Når de digitale modellerings- og visualiseringsværktøjer kobles med nye, digitale medier og kommunikationsplatforme, opstår der nye muligheder for at inddrage borgere og brugere i designprocesserne. Især for børn og unge, der har været fortrolige med digitale medier og 3D-universer hele deres liv. Sociale medier er velegnede til at komme i dialog med borgere i alle aldre i forbindelse med f.eks. områdefornyelse. Selve inddragelsen kan have lige så stor betydning for forandringsprocesserne som de fysiske indgreb.

2. ARKITEKTUR OG DEMOKRATI KOMMUNER OG BORGERDELTAGELSE

Kommunerne har stor betydning for arkitekturudviklingen i Danmark, både som plan- og byggemyndighed og som en væsentlig offentlig bygherre. Kommunerne leverer en række serviceydelser, hvor de fysiske rammer har væsentlig betydning, og de varetager planprocesserne omkring det øvrige byggeri. Kommunerne har derfor en central rolle, når det gælder både bruger- og borgerinddragelse. I forhold til byggeriet – både det offentlige og det private – udvikler kommunernes rolle sig i stigende grad mod at være målstyrende og faciliterende fremfor alene at være en klassisk myndighedsrolle. Det er kommunerne, der fastsætter de overordnede mål og visioner for et områdes fysiske udvikling og herefter faciliterer realiseringen af visionerne i en dialog med borgerne og med markedet, dvs. de private bygherrer og aktører.

I dag har ca. hver fjerde kommune formuleret sin egen arkitekturpolitik, og flere er på vej. Omkring halvdelen af Danmarks befolkning bor i en kommune, der bruger en arkitekturpolitik aktivt i udvikling af kommunen, men mange flere borgere kunne have glæde af, at arkitekturpolitik og kommunal planlægning blev mere integreret.

Regeringen har som mål, at endnu flere kommuner motiveres til at tænke arkitekturpolitiske temaer ind i deres udvikling. Det kan ske som en kvalificering af den fysiske planlægning og f.eks. ved at udarbejde en samlet lokal arkitekturpolitik, der sætter arkitektonisk og landskabsarkitektonisk retning på kommunens aktivitet som bygherre og planlægger.

Arkitekturpolitik i tilknytning til kommuneplanlægning

En kommunal arkitekturpolitik kan have forskellige udformninger og arbejde med arkitek-

turens forskellige skalaer. Den behøver ikke nødvendigvis at kaldes en arkitekturpolitik, men kan f.eks. have form af en vejledning eller en handlingsplan for kvalitet i by og landskab. Bygningsarkitekturens skala og skalaen i den fysiske planlægning kan være forskellig fra kommune til kommune. Den enkelte bygning kan forsvinde i omgivelserne eller markere sig i forhold til omgivelserne, men den kan ikke frigøre sig fra byen eller landskabet, som udgør den kontekst, bygningen indgår i. Det samme gør sig gældende den anden vej: Byen og landskabet er som arkitektur intet uden byggeklodserne i form af bygninger, byrum, gader, veje, landskabselementer m.m.

Det afgørende er, at en kommune ved på forhånd at formulere sine målsætninger og visioner for arkitekturen i lokalområdet kan skabe et nyt og brugbart værktøj i udviklingen af kommunens fysiske omgivelser, der samtidig kan være et vigtigt redskab i dialogen med borgere, udviklere og bygherrer. Også i forhold til turismestrategier og markedsføring af kommunen kan en arkitekturpolitik være et vigtigt værktøj.

En lokal arkitekturpolitik kan integreres i kommuneplanlægningen, f.eks. gennem de kommende kommuneplanstrategier, der næste gang skal offentliggøres inden udgangen af 2015. Derved kan der gennem planlovens regler om offentlighed og debat sikres en høj grad af offentlighed og borgerinvolvering i processen. Ved at have en debat og politisk proces om den lokale arkitektur, før der udmønter sig konkrete projekter, får man debatten til at dreje sig om mål og indhold fremfor om konkrete projekters fremtoning. I tilgift sker der en forventningsafstemning med såvel borgere som erhvervsliv i forhold til, hvad man ønsker at fremme i den kommende kommuneplan.

<<

Gennem anvendelse af forskellige platforme kan man styrke borgernes involvering i kommunens udvikling. I udviklingen af Fredericia C, hvor der bl.a. blev indrettet en midlertidig grøn urban oase ved havnen, har Fredericia Kommune og Realdania By udviklet en dialogplatform, hvor borgerne kan kommentere på projektet.
Foto: FredericiaC

I 2012 vedtog Aarhus Byråd en arkitekturpolitik efter en grundig borgerinddragelsesproces, hvor kommunes borgere, byggeriets parter og erhvervslivet i Aarhus blev inviteret til at deltage i en række forskellige arrangementer.
Foto: Aarhus Kommune

Byg det op – borgerne i byudviklingen var en landsdækkende konkurrence og et tv-program med fokus på midlertidig brug af byens rum til at skabe nye fællesskaber, mødesteder og pladser. Her et projekt i den lille by Fjølstervang, der har fået et – måske verdens første – udeforsamlingshus. Byg det op er udviklet i samarbejde mellem DR og Dansk Arkitektur Center i partnerskab med Realdania, Lokale og Anlægsfondene og Statens Kunstfonds Arkitekturudvalg. Tegnet af Spektrum Arkitekter.
Foto: Spektrum Arkitekter

Kommunale udfordringer – urbanisering, social ubalance og fraflytning af landområder

Arkitekturpolitik i kommunerne kan være med til at håndtere en række af de fysiske forandringer, som sker i landet, og som blandt andet indebærer, at væksten koncentrerer sig i de største byer, mens mange andre byer og lokalområder oplever afmatning. I de større byer kan der være problemer med social ubalance

og ghettoisering. Her kan god arkitektur, hvor f.eks. boliger og byrum understøtter fællesskaber og byliv, være med til at vende udviklingen. Samtidig er mindre byer, landdistrikter og landsbyer under pres på grund af en generel affolkningstendens. Den negative befolknings-tilvækst, svag erhvervsudvikling, en nedslidt bygningsmasse og tomme og funktionstømte bygninger er eksempler på de kommunale udfordringer, som landdistrikterne oplever.

Som en del af udstillingen Urban Play i Køge Søndre Havn er der skabt kunstværker til forskellige steder i området, der understreger havnens stemning. Området skal i løbet af de næste årtier gennemgå en omfattende byomdannelse. Den kæmpemæssige gyng, skabt af Raumlabor, er lavet af gammelt bolværkstræ fra havnen.
Foto: Martin Håkan/CoverGanda.dk

Det er derfor afgørende, at boligmassen i landområderne fremstår attraktiv, og at der sættes ind over for tomme, forfaldne boliger, der reducerer landdistrikternes herlighedsværdi. Der skal være mulighed for et mere fleksibelt bosætningsvalg, så kommunerne kan tilbyde borgerne at anvende en helårsbolig som fritidsbolig. Flexboligordningen har givet kommunerne et nyt redskab i forhold til bosætningspolitikken i deres landdistriktsområder. I områder med landskabsmæssige eller kulturhistoriske kvaliteter omdannes helårsboliger til ferie- eller fritidsboliger, men steder uden sådanne oplagte kvaliteter oplever ikke umiddelbar interesse fra udefrakommende.

I områder præget af fraflytning findes ofte en rimelig intakt bygningsarv i forhold til områder, hvor byudvikling har medført store ændringer. Selvom bygningerne i fraflytningsområder kan være forfaldne, vil de ofte kunne repræsentere et udviklingspotentiale, hvis der er opmærksomhed på de bevaringsværdier og kulturhistoriske kvaliteter, som findes. En kommunal arkitekturpolitik kan med fordel medtage og adressere sådanne problemer. Det gælder både i områder, der skal byfornyes og omdannes, og i områder, der er under pres på grund af affolkning.

En tydelig og velbevaret kulturarv bidrager til at skabe identitet for mennesker og øger forståelsen for, hvordan vores byer og omgivelser har udviklet sig. Analyser af befolkningens holdning til kulturarven viser, at netop kulturarvsværdierne i form af fredede og bevaringsværdige bygninger, bymiljøer og andre bevaringsværdige helheder er med til at gøre et område mere attraktivt og tiltrækkende.

Borgerinvolvering og demokrati tidligt i processen

Kommune- og lokalplanlægning sætter rammerne for en lovfæstet borgerinvolvering i lokalområdernes fysiske udvikling. Denne adgang til indflydelse har ikke altid lige stor succes, men kan styrkes f.eks. ved at få flere borgere, aktører og interessenter på banen så tidligt som muligt. Tendensen går fra inddragelse til involvering, således at relevant viden fra borgerne og aktørerne om f.eks. historie, kultur, bygningsarv og fællesskaber bringes i spil i en tidlig fase af planprocessen. Samtidig bør borgerinddragelse især handle om, hvilken effekt man vil opnå med projekterne, fremfor at fokusere på konkret udformning.

I dag ligger borgerinddragelsen oftest som en 6-8-ugers høringsfase i forlængelse af et planforslag. Det betyder, at offentligheden i langt de fleste tilfælde først inviteres til at give input, når et konkret projekt foreligger. Dermed kommer offentligheden først ind i løsningsfasen, fremfor i den vigtige indledende fase, hvor opgaven stilles, og hvor borgernes input ofte er mest frugtbar for arkitekterne. Når løsningen først er tegnet, bliver tilbagemeldingen ofte reduceret til et for eller imod fremfor at være det konstruktive input til den kreative proces, som en tidlig inddragelse kan give. Der er derfor brug for at udvikle på metoderne til borgerdialog og inspirere til en tidligere og mere effektiv udnyttelse af borgernes input.

Et væsentligt omdrejningspunkt i områdefornyelsen under byfornyelsesloven er inddragelsen af borgerne og de øvrige parter, der berøres af beslutningen. Det er kommunalbestyrelsens ansvar at etablere et forpligtende samarbejde efter en model, som passer for området og dets aktører. Med borgernes deltagelse sikres, at projektets indhold målrettes de lokale ønsker og behov. Samtidig bidrager inddragelsen til, at der oparbejdes et fælles ejerskab til projektet. Er borgerne med til at fastlægge rammerne for udvikling af lokalområdet, er der stor sandsynlighed for, at de passer bedre på området.

Kulturinstitutionernes bidrag

De lokale kulturinstitutioner er vigtige brikker i den lokale byudvikling. Gennem en strategisk tilgang i kommunerne til de kulturelle aktiviteter kan kultur- og fritidslivet bidrage til den øvrige byudvikling. Arkitektur og kulturliv kan sammen bidrage til at skabe dynamik og styrke identiteten, oplevelsesværdien og livskvaliteten i et lokalområde. De lokale kulturinstitutioner kan desuden motiveres til at spille en rolle i den lokale arkitekturdebat og f.eks. påtage sig et ansvar for de lokale borgerinddragelsesprocesser og ved at skabe aktiviteter og events, der styrker lokalområdernes identitet og tiltrækning. Andre kulturinstitutioner kan deltage i byudviklingen som mødested og facilitator i offentlighedsfasen.

De statsanerkendte kulturhistoriske museer kan med deres faglige viden bistå kommunerne, når den kommunale planlægning involverer kulturhistoriske bevaringsværdier og kulturmiljøer. Et attraktivt kulturmiljø kan være et væsentligt konkurrenceparameter for en

by eller et område og for et landdistrikt eller et fraflytningsområde, og det kan bidrage til at fastholde borgere. Derfor har det formelle samspil mellem kommuner og de kulturhistoriske museer flere steder udviklet sig et tæt samarbejde mellem museum og kommune, så de kulturhistoriske interesser indarbejdes meget tidligt i planlægningen og som sådan kan udgøre et reelt udviklingspotentiale for de pågældende kommuner. I nogle kommuner er der eksempler på, at det lokale museum også bidrager til at engagere borgerne tidligt i planfasen.

Realdania og Kulturstyrelsen står bag projektet Modelprogram for folkebiblioteker, der sætter fokus på udvikling af bibliotekernes fysiske rum. Programmet giver bl.a. inspiration til, hvordan eksisterende bibliotekers indretning kan optimeres. Her et eksempel på en nyindretning af biblioteket i Hjørring designet af Rosan Bosch og Rune Fjord.
Foto: Laura Stamer

Kommunal arkitekturpolitik kan have forskellige udformninger. Ringkøbing-Skjern Kommune har udgivet et katalog, Sommerhuse på Klitten. Inspiration til bevaring og forbedring. Kataloget fortæller om landskabet på Holmsland Klit og giver forståelse for kvaliteten og sammenhængen mellem bygninger og landskab.
Foto: Vibeke Rønnow

Aktive byrum – fornyelse, bevægelse og kunst i det offentlige rum

Levende byrum med et aktivt byliv er blevet vigtige for byerne, når det handler om at tiltrække borgere, handlende og turister. Et godt og aktivt byliv betaler sig og kan bl.a. måles på huspriserne i et område. Borgernes oplevelse af en attraktiv by er blandt andet knyttet til et velfungerende detailhandelsliv og inspirerende byrum, der appellerer til social aktivitet eller til bevægelse og skaber kvalitet i hverdagen for byens borgere. Kommunerne oplever derfor i stigende grad, at borgerne har ønsker og krav til kvaliteten af deres lokalområde. Arkitekturen kan spille en vigtig rolle i byudviklingen, når borgere, arkitekter og kunstnere sammen klarlægger behov, og når borgerne deltager i udvikling af byrummet eller lokalområdet. Staten kan blandt andet gennem støtte til områdefornyelse, som led i offentligt støttet byfornyelse samt gennem Statens Kunstfonds rådgivning og støtte til kunst i det offentlige rum – og Lokale- og Anlægsfonden i forhold til leg og bevægelse – understøtte kommunernes arbejde med at sikre kvaliteten i de offentlige rum.

Vejle Kommune har i de sidste mange år prioriteret at indrette nye byrum i bykernen for at skabe byliv og fastholde detailhandlen i et attraktivt centrum. Her er det Nørretorv af Landskabsarkitekt Landskap Design v. Arne Sælen og Teknik & Miljø. Foto: Teknik & Miljø Vejle Kommune

Områdefornyelse

Fornyelsen af gader, pladser og parker er et væsentligt element i den offentligt støttede byfornyelse i form af områdefornyelse. Det gode byliv er ikke bare livet i og omkring boligen, men i høj grad også livet ude i byen, på gader og pladser. Indretningen af byrum har typisk som mål at gøre et byområde smukkere, at skabe sammenhæng i mere eller mindre usammenhængende bymiljøer og at skabe rum for byliv, socialt liv og forskellige former for udendørs aktiviteter. Nye byrum er en kraftig motor i forandringsprocesser – både når nye bydele skal etableres, og når der skal fornyes i den eksisterende by. Der indrettes hvert år et større antal nye byrum i stort set alle typer og størrelser af byer og byområder. Hvor byrum tidligere var forbeholdt de tætte centrale byområder og det mere kommercielle bymiljø, er byrum nu et langt bredere tilbud i bybilledet – i landsbyen, i brokvarteret, i den nye bydel ved vandet, i det almene boligområde og i mange andre bydele.

INITIATIVER

Arkitekturkommuner - synliggørelse og vidensdeling af arkitekturpolitik i kommunerne

Kulturministeriets rådgivende funktion over for landets kommuner udvides til også at omhandle arbejdet med arkitekturpolitik. Rådgivningen vil tage udgangspunkt i de værktøjer, der allerede er udformet, og give gode eksempler på (arkitektur)politikker og værktøjer, der har virket – og samtidig synliggøre, at metoder og processer kan være meget forskellige i de enkelte kommuner. Målet med indsatsen vil være at inspirere og synliggøre værdien af at have en lokal arkitekturpolitik, gerne integreret i kommuneplanen, samt sikre viden på tværs af kommunerne om, hvordan en kommunal arkitekturpolitik kan udformes, og hvordan den bliver virksom. Et koncept for rådgivning udarbejdes, så den så vidt muligt kan anvendes allerede i forbindelse med kommunernes arbejde med at formulere deres næste kommuneplanstrategi, der skal afsluttes senest i 2015. Arbejdet forankres i Kulturministeriet i samarbejde med Akademisk Arkitektforening, Dansk Byplanlaboratorium, Dansk Arkitektur Center, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og Miljøministeriet.

Nye koncepter for borgerinvolvering

Miljøministeriet vil i samarbejde med Kulturministeriet og Dansk Arkitektur Center udarbejde to delprojekter. Projekterne omfatter udviklingen af innovative koncepter og metoder for borgerinvolvering med deltagelse af relevante aktører, dels gennem tre workshops, dels gennem et projekt om borgeraktivering

og borgerinitierede aktiviteter udviklet i dialog med tre udvalgte kommuner. Projektet afsluttes med en konference og en publikation. Initiativet forankres i Dansk Arkitektur Center i samarbejde med Miljøministeriet og Kulturministeriet.

Arkitekturpolitik som del af Cultural Planning

I dialog med kommunerne skal der arbejdes for, at arkitekturpolitiske målsætninger tænkes ind i kommunernes udviklingsplaner. Gennem en strategisk tilgang til de kulturelle aktiviteter (cultural planning) kan kultur- og fritidsliv bidrage til den øvrige byudvikling, så arkitektur og kulturliv sammen kan bidrage til at skabe dynamik og styrke identiteten, oplevelsesværdien og livskvaliteten i et lokalområde. De lokale kulturinstitutioner kan herigennem motiveres til at spille en rolle i den lokale arkitekturdebat og f.eks. påtage sig et ansvar for de lokale borgerinddragelsesprocesser. Initiativet forankres i Kulturministeriet.

Kommunal arkitekturpolitik og grøn omstilling – et demonstrationskatalog

Demonstrationskataloget skal vise, hvordan de kommunale arkitekturpolitikker kan være med til at forme morgendagens samfund, hvor der bl.a. bliver stillet krav til grøn omstilling. Projektet vil desuden sætte fokus på, hvordan de kommunale arkitekturpolitikker kan understøtte langsigtede løsninger i kommunen. Derudover gennemføres borgerdage i udvalgte kommuner for herigennem at skabe bred samfundsmæssig involvering i udviklingen af visioner, midler og mål for Danmarks langsigtede udvikling og

grønne omstilling. Der gennemføres et Generation 2050-projekt, der involverer den kommende generation af danskere, i form af de 15-18-årige borgere, i udviklingen af Danmarks fremtidige grønne bysamfund. Involveringen vil ske med baggrund i kommunernes og eksperteres rammesætning og søges gennemført i landsdækkende workshopform i samarbejde med uddannelsesinstitutioner og DR. Projektet bygger videre på initiativet Danmark 2050. Projektet er forankret i Dansk Arkitektur Center.

Læringsforløb om arkitekturpolitik

Arkitektskolen Aarhus arbejder sammen med Fåborg-Midtfyn Kommune om at udvikle et læringsforløb om arkitekturpolitik for politikere, embedsværk og udvalgte eksterne interessenter. Processens deltagere opbygger gennem forløbet viden om arkitekturens værdi og arkitekturpolitikens emner. Hermed opnås en fælles stillingtagen, som man fremadrettet kan læne sig op af når arkitekturpolitikken aktivt bruges til beslutninger i dagligdagen i kommunen.

Strategien "Engaging through Architecture"

"Engaging through Architecture" er en strategi på Arkitektskolen Aarhus, som lægger vægt på, at de studerende gennem deres studieprojekter skal arbejde med at gøre en reel forskel for mennesker. Institutionen vil med strategien arbejde for, at de kandidater, den uddanner, gennem eksperiment og kunstnerisk praksis gentænker arkitektur- og designfeltet til gavn for samfundet og menneskers hverdagsliv – nationalt og internationalt.

I forbindelse med projektet Vores Kunst, et samarbejde mellem Statens Kunstfond, Statens Kunstråd og DR, har Thilo Frank skabt kunstværket EKKO til Hjøllerup by. Kunstværket italesætter det engagement og den deltagelse, der driver den lille by.
Foto: Studio Thilo Frank

LAND OG BY FORANDRER SIG

Når flere og flere danskere vælger at bo i storbyerne eller deres forstæder, får det betydning for den fysiske udvikling både i byerne og på landet. Byer, der udvikler sig, vil få tætte, funktionsblandede byområder, der skaber rum for både bolig, arbejds- og byliv. I de affolkede områder vil der være behov for landskabelige bearbejdnings efter nedrivninger, men i høj grad også et arkitektonisk greb for de udtyndede byer og landsbyer. De skal transformeres, så de fortsat kan danne attraktive rammer for fællesskabet, foreningslivet og de individuelle udfoldelsesmuligheder. Her har arkitekturen en vigtig rolle at spille.

Statens Kunstfonds Arkitekturudvalg udskrev i 2013 den åbne konkurrence 'Kan vi tegne et nyt land', der inviterede deltagerne til at byde ind med arkitektoniske svar på problemstillingen. I første fase deltog 76 teams, der afleverede hver deres bud som en synopsis til en kort film. 5 vinderforslag blev valgt ud til realisering i en anden fase, hvori filmene blev produceret. Filmene blev offentliggjort i december 2013 og kan ses på www.kunst.dk.

3.

ARKITEKTUR OG BÆREDYGTIGHED MILJØMÆSSIGT, SOCIAL OG KULTURELT

Fremtidens arkitektur skal forholde sig til bæredygtighed i såvel miljømæssig som social og kulturel forstand. Derfor skal arkitekturen udformes, så den inviterer til en mere ressourcebevidst adfærd, og den skal være med til at skabe bygninger og byrum, hvor der er plads til, at mennesker kan leve, plads til byliv, fælles mødesteder, oplevelser og æstetik – og til klimaberedskab mod ekstreme vejrforhold. Samtidig er der behov for at få gang i væksten og øge beskæftigelsen, uden at det går ud over miljøet. Det stiller store krav til, hvordan vi indretter landet og vores byer, lige fra de mindre bysamfund, som oplever fraflytning, til de større byer, hvor der er tilflytning og byvækst.

Arkitekturen har også betydning for den sociale bæredygtighed, fordi god arkitektur, hvor både boliger og byrum understøtter fællesskaber og byliv, kan være med til at sikre nye byområder mod ghettoisering og social ubalance og samtidig understøtte udviklingen af mangfoldige og rummelige byområder som er tilgængelige for alle – også mennesker med handicap.

For mange byer og landområder har det stor værdi at sætte kulturarven på dagsordenen i deres fysiske udvikling. Kulturarven repræsenterer et udviklingspotentiale, og gennem kulturarven kan der skabes engagement og ejerskab blandt borgerne. Det gælder ikke mindst for mange af de områder, som står over for at skulle omdannes eller byfornyes. Med afsæt i kulturarven kan der ofte være chance for at udvikle nye kvaliteter, herunder også sikre bæredygtige løsninger.

Regeringen har som mål, at dansk arkitektur understøtter ressourcebevidst adfærd og står for et helhedsorienteret perspektiv, hvor kvalitet for brugerne indgår som et parameter i bæredygtig arkitektur.

Kulturarven som et afsæt for nye kvaliteter og bæredygtige løsninger

De historier, der ligger indlejret i byer og landskaber, er vigtige fortællinger at få med i den fremtidige udvikling, hvor mange områder vil være under forvandling de næste år. I denne transformation er kulturarven en værdifuld ressource, fordi flertallet af danskerne ser den faste kulturarv som noget, de sætter pris på. Regeringen har derfor fokus på at rådgive og inspirere kommunerne i deres arbejde med at sikre eksisterende bevaringsværdier og bruge kulturarven fremadrettet som et udviklingspotentiale. Et arbejde, der kan kvalificeres ved tæt samarbejde med det lokale kulturhistoriske museum.

Renovering og transformation

Der vil i stigende grad blive renoveret og ændret på eksisterende bygninger i de kommende år. Den eksisterende bygningsmasse vil skulle opdateres både på det funktionelle plan og på det energimæssige, og mere end halvdelen af alle byggeopgaver består i dag af renoverings- og ombygningsopgaver. F.eks. forventes transformationer af gamle industri-anlæg at ville udgøre en stor del af fremtidens arkitekttopgaver. Det er vigtigt, at renoveringer sker med øje for brugerbehov, herunder behov for tilgængelighed, kulturhistoriske bevaringsværdier, potentialer for arkitektoniske løft og energiforbedringer, og derfor vil regeringen udvikle metoder og eksempler på, hvordan dette bedst sker i praksis.

<<

Rabalderparken i Roskilde er på én gang et teknisk regnvandsbassin og en skatepark med et tilhørende rekreativt anlæg. Når der ikke er vand i bassinet, er der plads til fri leg for skateboardere og andre, som har lyst til at boltre sig. Rabalderparken er tegnet af Nordarch og GHB Landskabsarkitekter og støttet af Lokale- og Anlægsfonden. Foto: Roskilde Kommune

Realdania Byg har udviklet og opført seks nye enfamiliehuse, MiniCO2 husene. De har til fælles, at de forsøger at reducere byggeriets CO₂-aftryk, men på hver sin måde. I Upcycle House har Lendager Arkitekter undersøgt, hvor meget man kan reducere CO₂-aftrykket ved at bruge upcycledede, altså forædlede, genbrugsmaterialer.

Foto: Jesper Ray/Realdania Byg

Aalborg Kommune har skabt en stærk identitet for Aalborg ved at satse på transformation af byens gamle industrianlæg, der er gentænkt som ikoner for byen og indrettet til nye formål. Det gælder f.eks. Nordkraft, det tidligere elkraftværk, der nu er et center for kultur og fritid. Projektet er tegnet af Cubo Arkitekter.

Foto: Helene Høyer Mikkelsen

Landdistriktsudvikling og byudvikling er to sider af samme sag

Forudsætningen for en mere balanceret udvikling i land og by er, at landdistriktsudvikling tænkes i forhold til byudvikling – og omvendt. Landdistrikterne indgår som opland til byen og tilsammen udgør de forskellige funktionelle områder, der langt hen ad vejen udvikles som helheder. Land og by er komplementære.

For regeringen er landdistriktsudvikling og byudvikling således i et vist omfang også to sider af samme sag. Begge dele handler om at skabe en sammenhæng for de mennesker og de funktioner, der findes – på et lokalt plan mellem mindre byer og opland, men også på et nationalt plan mellem de forskellige landsdele. Der er behov for at koordinere og sammen-tænke udviklingen i forskellige områder med henblik på at realisere de samlede og fulde potentialer og adressere udfordringerne mest effektivt.

Renovering handler ikke kun om at fastholde historien, men også om at forandre og forbedre bygningerne, så de lever op til nutidens behov. I 2013 uddelte GI og Realdania RENOVER prisen til rönby.dk og Krydsrum Arkitekter for renoveringen af Ryesgade 30 i København.
Fotograf: Carsten Ingemann

Bæredygtig byudvikling

Den urbanisering, der foregår i Danmark, kan bidrage til et mere bæredygtigt samfund. At blande de forskellige byfunktioner i det rigtige forhold i nærhed til offentlig transport kan være med til at spare på ressourcer og energi, f.eks. ved at placere boliger, arbejdspladser og indkøbsmuligheder, så cykel, gang og offentlige transportmidler foretrækkes. Der vil blive investeret i kollektiv transport i de kommende år, ligesom der i de større byer investeres i byomdannelse. Så hvor byerne tidligere var årsag til en række miljøproblemer, er de i fremtiden også en del af løsningen. Arkitekturen er imidlertid afgørende for at få gode bymiljøer, der ikke blot er bæredygtige i miljømæssig forstand, men også i attraktion.

Der er etableret en certificeringsordning for bæredygtigt byggeri. Omdrejningspunktet er Danish Green Building Council DK-GBC, som introducerer den tysk udviklede (men dansk tilpassede) certificeringsordning DGNB i Danmark. Miljøministeriet har f.eks. deltaget i udvikling af en ordning for byrum.

Livscyklusperspektiv på bygninger

Arkitektens miljømæssige fodaftryk indeholder ressourcebelastningen ved bygningernes drift, men i høj grad også ved byggeriets og bortskaffelsen. Derfor er det vigtigt at se på hele byggeriets levetid, når man f.eks. skal afgøre, om en bygning skal genanvendes og energirenoveres eller rives ned og erstattes af lavenergibyggeri. Ofte vil sådanne beslutninger naturligvis afhænge af, om den givne bygning er egnet til den ønskede funktion. Jo mere fleksibelt et byggeri, der er tale om, jo større er mulighederne for, at det kan genanvendes. I modernismens tidsalder var dogmet, at form fulgte funktion. I fremtidens arkitektur vil fleksibilitet være en efterspurgt funktion.

Klimatilpasning med arkitektonisk merværdi

Der vil i de kommende år skulle investeres milliarder i anlæg og infrastruktur, der kan beskytte det danske samfund mod de klimaforandringer, der er på vej. Det er vigtigt, at der i planlægningen af investeringen tænkes i, at klimatilpasning kan have mere end én funktion. F.eks. kan byens pladser og anlæg tjene som forsinkelse af regnvand – eller at regnvandsbassiner kan fungere som en attraktiv plads til leg og ophold, når det ikke regner. Med brug af den rette arkitektur kan klimatil-

---

Certificeringsordningen DGNB analyserer en bygning ud fra tre dimensioner, der tilsammen giver et billede af, hvor bæredygtig den er: miljø, økonomi og det sociale. Miljøcenter KMC Nordhavn er DGNB-certificeret og et nulenergi-byggeri med energitiltag, som både omfatter det energimæssige, materialerne og det sociale aspekt. Tegnet af CCO Arkitekter.

Foto: Adam Mørk

pasningsprojekter også blive rekreative områder for lokalområdet. Initiativet Vandplus fra Miljøministeriet, Realdania og Lokale- og Anlægsfonden har allerede skabt de første eksempelprojekter.

Social bæredygtighed

Med en arkitektur, der understøtter muligheder for fællesskaber og byliv, kan man langt hen ad vejen forebygge, at nye byområder bliver udsat for ghettosering og social ubalance. Gode boliger og inspirerende og trygge byrum i en menneskelig skala vil kunne tiltrække et bredt udsnit af befolkningen. På samme måde kan kvalificerede indgreb i de fysiske omgivel-

ser forbedre mulighederne for, at eksisterende, udsatte boligområder kommer ind i en positiv udvikling. Regeringen vil med byfornyelses- og områdefornyelsesmidler samt ved udvikling af eksempelprojekter til udvikling af bl.a. den almene sektor arbejde for, at arkitekturen styrker fællesskaberne og trygheden og skaber mangfoldighed, tilgængelighed og social bæredygtighed i vores byer og landområder. Blandt andet kan arkitekturen bidrage til, at tomme boliger udnyttes mere fleksibelt til gavn for borgerne. Arkitekturpolitikken skal udvikle og styrke den humanistiske tradition, hvor fokus på fællesskabet og de sociale og demokratiske idealer i udviklingen af byer, huse og byrum skaber god arkitektur.

Danske Handicaporganisationers hus betegnes som verdens mest tilgængelige hus. Huset fremstår som et demonstrationsprojekt for fremtidigt kontorbyggeri og viser, hvordan man kan inddrage mennesker med forskellige handicap i arbejds- og samfundslivet. Huset er tegnet af Cubo Arkitekter samt tegnestuen Force 4.
Foto: Martin Schubert

Grønne tage fungerer som en eng og kan optage 60-80 % af årsnedbøren. De optager, fordampner og forsinker regnvandet og aflaster derved kloakker og spildevandsanlæg for store mængder vand, hvilket i sidste ende forhindrer overløb og vand i gaderne. Her Rigsarkivets grønne tag tegnet af Schönerr A/S.
Foto: ABC Luftfoto

INITIATIVER

Social og grøn bæredygtig bypolitik

Regeringen sætter fortsat fokus på en social og grøn bæredygtig bypolitik. Flytningen fra mindre byer og landdistrikter samt byernes stigende attraktivitet medfører byer i vækst. Det betyder et øget behov for at udvikle byer, der er bæredygtige i en økonomisk, social og grøn kontekst.

Strategi for bæredygtig byplanlægning

Miljøministeren offentliggør i 2014 en ny strategi for en bæredygtig byplanlægning, som skal sætte fokus på, hvordan den fysiske planlægning kan styrke danske byers muligheder for at møde de aktuelle udfordringer med klimaforandringer, stigende urbanisering og ressourcemangel. Strategien skal munde ud i en række konkrete samarbejder og partnerskaber på tværs af myndigheder, marked, forsknings- og videninstitutioner og civilsamfund, som hver især aftaler at samarbejde om at løse en konkret udfordring, forankret hos mindst en af parterne. Miljøministeriet er initiativtager til strategiarbejdet

Strategi for energireovering

Regeringen vil primo 2014 præsentere en samlet strategi for energireovering af den eksisterende bygningsmasse. Strategien sigter på, at energianvendelsen i eksisterende bygninger skal effektiviseres som led i opfyldelsen af de overordnede energipolitiske mål om omstillingen af energiforsyningen til vedvarende energi. Strategien baseres på en samlet analyse af bygningsmassen med henblik på at sikre, at strategien målrettes de mest omkostningseffektive indsatser, bl.a. under hensyntagen til bevarelsen og udviklingen af de arkitektoniske værdier i byggeriet. Strategien samler de initiativer, som regeringen har sat i værk for at fremme energireoveringen af bygninger. Strategien indeholder et bredt spektrum af forskellige tiltag, der adresserer udfordringerne med gennemførelsen af energireoveringer generelt og i de enkelte bygningssegmenter. Det indgår i strategien, at der udvikles faglige værktøjer, data og information, der

er målrettet de involverede parter, herunder også arkitekter, for at skabe baggrund for, at energireoveringen gennemføres mest hensigtsmæssigt under hensyn til bl.a. bevarelsen af de arkitektoniske værdier i bygningsmassen.

Byggepolitisk strategi

Regeringen offentliggør i 2014 en byggepolitisk strategi, der bl.a. skal fremlægge initiativer til fremme af bæredygtighed i byggeriet. I forbindelse med den byggepolitiske strategi ses der på, hvordan der kan opsættes rammer, der fremmer en helhedsorienteret tilgang til bæredygtighed i byggeriet. Arbejdet med den byggepolitiske strategi er forankret i Energistyrelsen under Klima-, Energi- og Bygningsministeriet.

Danmark 2050

Projektet 'Danmark 2050' skal skabe en national platform for dialog om, hvordan Danmark frem mod 2050 lever op til regeringens mål om blive fri af fossile brændsler. Der skal udvikles fire scenarier for en grøn omstilling af Danmark frem mod 2050, som vil blive debatteret og formidlet lokalt, regionalt, nationalt og internationalt. Projektet udvikles og drives af Dansk Arkitektur Center i et public service-partnerskab mellem den danske stat – ved Kulturministeriet, Miljøministeriet, Erhvervs- og Vækstministeriet og Klima-, Energi- og Bygningsministeriet – samt Realdania og Dansk Arkitektur Center. Med i partnerskabet er også ni udvalgte kommuner, danske virksomheder, de danske regioner samt Grundejernes Investeringsfond.

Åben arkitektkonkurrence om "Fremtidens bæredygtige almene bolig"

Arkitektkonkurrencen 'Fremtidens bæredygtige almene bolig' vil give et bud på, hvordan almene boliger kan tage sig ud i fremtiden, så de opfylder skærpede krav om bæredygtighed. Arkitektkonkurrencen skal understøtte udviklingen af den almene bolig – særligt i henseende til bæredygtighed, idet bæredygtigheds-indekset DGNB indgår i konkurrencens gennemførelse. Konkurrencen skal finde to vindere

til de to udvalgte byggegrunde i henholdsvis Lisbjerg i Aarhus Kommune og Seest i Kolding Kommune, hvor boligorganisationerne AL2bolig og Lejerbo vil opføre byggerierne. De to almene boligbebyggelser skal i standard og udformning leve op til høje krav om funktionalitet og fleksibilitet. Der skal være fokus på optimering og planlægning af de fysiske rammer og hvordan rammerne kan medvirke til at styrke fællesskabet. Samtidig skal de teknologiske muligheder, markedet byder på, inddrages. Hele byggeriet skal kunne opføres inden for de økonomiske og lovmæssige rammer, der er for alment boligbyggeri. Resultatet af konkurrencen skal være nytænkende, og løsningerne skal være generaliserbare, så de kan bruges bredt i den almene sektor og stilles til rådighed for offentligheden. Konkurrencen gennemføres af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Bygningskultur 2015 – formidling af forskningsprojekter til kommuner

Under initiativet Bygningskultur 2015 er der iværksat forskningsinitiativer, som har til formål at skabe ny viden om bevaring, anvendelse og udvikling af bygningskulturarven. Forskningsindsatsen har fokus på tre overordnede temaer 'Bærende bevarings- og fredningsværdier', 'Genanvendelse og aktivering af bygningskulturen' og 'Bæredygtighed og bygningskulturarv'. Resultaterne fra de i alt 8 forskningsprojekter vil blive offentliggjort og formidlet, så resultaterne kan anvendes i kommunerne. Projekterne gennemføres på Det Kongelige Danske Kunstakademi for Arkitektur, Design og Konservering (KADK) i København, Arkitektskolen Aarhus og Københavns Universitet. Afrapportering af forskningsprojekterne og formidling sker i 2015. Realdania og Kulturministeriet står bag initiativet Bygningskultur 2015.

Inspirationskatalog til genanvendelse og omformning af kulturarv i kommuner

Der udgives et eksempel-katalog til at inspirere kommunerne i deres arbejde med at genanvende og transformere

eksisterende kulturarv. Indsatsen skal sikre vidensdeling og inspiration til kommunerne i genanvendelse og transformation af byområder, så bevaringsværdier sikres i forbindelse med byomdannelse i kommunerne. Initiativet starter i 2014. Initiativet varetages af Kulturministeriet i samarbejde med Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, involverede kommuner, Dansk Byplanlaboratorium, Dansk Arkitektur Center og andre, f.eks. Statens Kunstfond. Kataloget kobles til Kulturstyrelsen eksisterende rådgivning til kommuner.

Strategisk bydesign og identitetsudvikling i mindre byer.

Der udvikles et inspirationskatalog på baggrund af et forskningsprojekt. Projektet tager sigte på, hvordan man sikrer identiteten af mindre stationsbyer, når bylandskabet og funktioner ændrer sig. Projektet handler om strategiske udviklingsforløb for to mindre byer (Hurup og Ørbæk) med udvikling af nytænkende designforslag i forhold til bl.a. spredt bylandskab og afprøvning af nye formidlingsformer. Modellen skal formidles bredt ud til kommuner. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter står bag projektet.

Tænk tank 2025 BYEN

Den bypolitiske tænketank skal sætte fokus på og skabe debat om, hvordan man bibeholder, udvikler og styrker den danske tradition for fokus på fællesskabet i udviklingen af byer. Det skal den for at sikre en udvikling, der understøtter fremtidens bypolitiske udfordringer og løsninger – og som sætter byens borgere og fællesskabet i centrum. Der er 19 medlemmer af tænketanken, som ved udgangen af 2013 har afleveret sine resultater til Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, der har oprettet tænketanken.

Parcelhuskvarterets fremtidige attraktivitet

Der igangsættes tre projekter om fornyelse af parcelhusområderne fra 60'erne og 70'erne. De ældre parcelhusområder er i fare for at fremstå som utidssvarende

bosætningsmuligheder i de mindre attraktive boligområder, både i de mindre byers udkanter og i de større byers forstadsområder. Parcelhusområderne er populære, men kan samtidig udfordres af affolkning i lokalområdet, ændrede behov for og ønsker om fælles attraktive opholds- og mødearealer og ændrede krav til boliger. De tre projekter skal bl.a. indsamle, afprøve og formidle viden om, hvordan man kan forny, udvikle og fremtidssikre parcelhuse og parcelhuskvarterer, udarbejde ejer-motiverende værktøjer og konkrete løsningsmodeller, skitser og økonomiske beregninger til renovering og forbedring af parcelhuse og parcelhusområder samt typologisere parcelhusområder og kortlægge udfordringer og potentialer. Projekterne er forankret hos Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Værktøjer til vurdering af bevaringsværdier i eksisterende bygninger eller byområder

Der udarbejdes et opdateret vejledningsmateriale til vurdering af kulturhistoriske bevaringsværdier. Formålet er at gøre det nemmere for kommunerne at vurdere deres kulturhistoriske bevaringsværdier og administrere disse i deres planlægning og udvikling. Værktøjerne skal sikre, at mulige bevaringsværdier bliver identificeret, vurderet og formidlet, så de ikke ødelægges, men kan danne grundlag for kommende udvikling og omdannelse. Igangsættes i 2014 af Kulturstyrelsen og formidles som en del af Bygningskultur 2015.

Bevaringsværdige byer og bygninger – bevarende lokalplaner

Et nyt, samlet vejledningsmateriale til håndtering af byens bevaringsværdige bygninger, byrum og strukturer udvikles. Vejledningsindsatsen tager udgangspunkt i, at de bevaringsværdige bygninger, byrum og bystrukturer gennem planloven reguleres i kommune- og lokalplanlægningen. Vejledningsindsatsen rettes derfor først og fremmest mod kommunerne, men vil også kunne bruges af erhvervsliv, interesseorganisationer, ejere og andre borgere. Hovedsigtet med vejledningsindsatsen er at identificere

bevaringsværdier og potentialer i bygninger og byer med henblik på dels at sikre bevaringen af disse, dels at bringe dem ind i en ny bygnings- og byudviklingsmæssig sammenhæng. Der arbejdes med bygninger og byer, der arbejdes med juraen, der arbejdes med arkitektoniske og byplanmæssige værktøjer, og der arbejdes med eksempler. Vejledningsindsatsen vil blive afsluttet med udgivelsen af et samlet vejledningsmateriale i såvel trykt som elektronisk form samt afholdelse af en konference om emnet for kommunerne og andre relevante fagfolk i 2014. Initiativet gennemføres af Miljøministeriet.

Sommerskole for arkitekter om det almene boligbyggeris fremtid

Der afholdes en sommerskole for arkitekter med fokus på det almene boligbyggeris fremtid. Formålet med sommerskolen er blandt andet at afdække nye potentialer, fællesskaber og at idéudvikle. Sommerskolen afsluttes med, at deltagerne i grupper udvikler et projekt, der bedømmes den sidste formiddag. Samtidig skal skolen give arkitekterne øget viden om og forståelse for de almene boligselskabers rammevilkår, historie og aktuelle udfordringer samt om de grundlæggende regler for energirenovering både teknisk, miljømæssigt, arkitektonisk, socialt og økonomisk. Baggrunden for sommerskolen er bl.a., at den almene sektor huser omkring 1 million mennesker og har tradition for god arkitektur. Afholdes i sommeren 2014 af Akademisk Arkitektforening.

Efteruddannelsesinitiativ - om kvalitetsløft til bygningskulturens forvaltning

Det afdækkes, om der er behov og muligheder for at udvikle en efteruddannelse om bygningskulturens forvaltning til brug for kommunale sagsbehandlere. Initiativet fokuserer på vidensdeling og kompetenceløft inden for især bygningsanalyse, værdisætning samt genanvendelse og omformning af kulturarv i kommunerne. Projektet gennemføres af Det Kongelige Danske Kunstakademiske Skoler for Arkitektur, Design og Konservering (KADK) i samarbejde med en række strategiske samarbejdspartnere.

EKSEMPELPROJEKTER

Fortidens fremtid – kommuners udviklingspotentiale

Der udbydes et eller flere eksempelprojekter med kommuner, som ønsker at sikre eksisterende bevaringsværdier og supplere eller tilføje nye værdier i et område i respekt for det eksisterende. Aktuelle problemstillinger kan være håndtering af affredede bygninger, bevaringsværdige bymidter og helheder, som skal sikres og samtidig leve op til nutidige krav, sikring af omgivende landskaber i forhold til kulturmiljøer. Påbegyndes i 2014 og løber i tre år. Udbydes af Kulturministeriet i samarbejde med eksterne parter.

Nytænkning af folkeskolens udearealer

Der igangsættes en kampagne, som skal understøtte mere idræt og bevægelse blandt både skoleelever og lokalbefolkningen. Kampagnen, som igangsættes i 2014, skal resultere i eksempelprojekter, hvor den lokale folkeskole og dens udearealer bliver ombygget, så den lever op til intentionerne i den nye folkeskolereform og samtidig bliver centrum for idræt og bevægelse i lokalsamfundet. Kampagnen iværksættes af Lokale og Anlægsfonden, Danmarks Idrætsforbund og Realdania.

Klimatilpasning og rekreativt byliv

Projektet Vandplus viser fire eksempler på, hvordan man kan etablere tekniske regnvandsanlæg, der samtidig har rekreative funktioner. Nødvendige klimasikringsinvesteringer bliver dobbeltprogrammeret, så de ud over at håndtere store mængder regnvand også kan fungere som anlæg for bevægelse og leg for naboerne. Initiativet er inspireret af et allerede realiseret projekt, Rabalderparken i Roskilde. De nye anlæg kommer i Solrød, Viborg og Gladsaxe og på Frederiksberg. Projektet er iværksat af Lokale og Anlægsfonden, Realdania og Naturstyrelsen.

Flexboliger på landet

Der igangsættes et projekt, der som overordnet mål skal medvirke til at gentænke og derved opkvalificere

den fraflytningstruede bygningsmasse i landdistrikterne. Projektet skal bl.a. afdække, hvilke markedssegmenter, der forventes at have størst interesse i at købe eller leje flexboliger på landet, det vil sige helårsboliger, der får godkendt status som fritidsboliger. Projektet skal endvidere udvikle og skitsere specifikke projektforslag til nye flexboliger, der fungerer som tre repræsentative situationer for de nye flexboliger med forskellig beliggenhed – i landsbyen, langs landevejen og afsides gemt væk. Sideløbende støttes et udviklings- og undervisningsforløb om flexboligens potentialer for arkitektstuderende på Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering (KADK). Undervisningsforløbene udføres fysisk på Lolland. Projektet gennemføres af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Skrumpelev – planlægning for skrumpende landsbyer

Der gennemføres et udviklingsprojekt om, hvordan kommuner rent praktisk afvikler en landsby. Projektet skal styrke erfaringsudveksling og inspiration mellem kommunale embedsmænd, så de får øget bevidsthed om og fortrolighed med de værktøjer, der bruges når en landsby skal afvikles. I gennem inddragelse af deltageres erfaringer og eksternt input vil projektet afdække, hvad der findes af værktøjer og metoder i 'maskinrummet'. I analyserne indgår bl.a. fysiske analyser og registrering vedrørende bevaringsværdier, enkeltbygninger, træ og historier samt byens fysiske og arkitektoniske udvikling. Gennemføres af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Erhverv og den funktionsblandede by

Der udarbejdes en international eksempelsamling med best practice-eksempler, med fokus på den funktionsblandede by og erhvervsplanlægningen. Projektet ligger i forlængelse af Miljøministeriets projekt om erhvervsplanlægningen i Danmark. Projektet skal vise og give gode eksempler på, hvordan erhverv

kan tænkes sammen med fastholdelse og udvikling af livet i bykerne. Flere virksomheder kan placeres i byerne, og mange virksomheder ønsker en central placering i bykernen. Gennemføres af Miljøministeriet i samarbejde med Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og Kulturministeriet.

Tomme grunde efter nedrivning

Der igangsættes et udviklingsprojekt, der omhandler tomme grunde i mindre landsbyer og konsekvenserne heraf for landsbystrukturen samt den strategiske sammenhæng eller kobling med byudviklingen i øvrigt. Projektet indeholder bl.a. analyser og erfaringsindsamling af et stort antal grunde i mindre byer, som har været genstand for nedrivning og efterfølgende er genanvendt eller påtænkes genanvendt, og skitseforslag til og scenarier for genanvendelse af tomme grunde, som ikke er gennemført. Igangsættes af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Living in Light – omfattende demonstration af energireovering

Et demonstrationsprojekt med gennemførelse af omfattende energireovering i Københavns Kommune. Visionen er at demonstrere, at ældre ejendomme kan boligforbedres, så de opfylder alle nutidige krav til boligstandard, komfort og energikrav, samtidig med at bygningernes oprindelige kvaliteter bevares. Konceptet skal udvikles til en systemleverance og et koncept, der kan tilpasses forskellige bygninger af lignende arkitektur i hele Europa, og består af byggesten, der kan kombineres på forskellige måder, minimeres og udbygges i forhold til den enkelte bygning og byherres krav, ønsker og økonomi. Projektet støttes af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Nyt liv i funktionstørste offentlige bygninger

Projektet undersøger, hvad der kendetegner de gode eksempler på ny anvendelse af tomme offentlige bygninger. Målet er, at flere tidligere

rådhus, sygehuse og domhuse, der er svære at sælge, finder ny anvendelse og bidrager til udviklingen i de mindre byer. Projektet indeholder bl.a. anbefalinger til kommuner og regioner, hovedkonklusioner og casesamling med gode eksempler på genanvendelse af funktionstømte offentlige bygninger. Projektet gennemføres af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter:

Arkitektkonkurrence "Bording – fra handel til handling"

Projektet skal vise, hvordan en mindre provinsby (Bording i Ikast-Brande Kommune) kan omstilles fra at være en handelsby til at være en attraktiv bosætnings- og fritidsby. Projektet forventes at have stor demonstrationsværdi, da udfordringerne og den nødvendige omstilling, som Bording står over for, er typisk for mange af landets ca. 250 stationsbyer. Initiativet indeholder en arkitektkonkurrence, som har fokus på at løfte og gentænke hovedgaden i Bording by samt at skabe forbindelser mellem byens centrum, byens boligområder og aktiviteterne i byens periferi. Projektet gennemføres 2013-

2014 af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter i samarbejde med Ikast-Brande Kommune og Realdania.

Model for støtte af forandringsprocesser i mindre byer/stationsbyer

Der skabes en model for håndtering af den forandringsproces, som er i gang i mange mindre stationsbyer, som er ved at udvikle et nyt centrum ved skole, hal, butik etc. Projektet skal komme med løsninger på, hvordan kommuner kan håndtere disse ændringer, samtidig med at stationsbyens kvaliteter bevares. Modellen skal formidles bredt ud til kommuner. Projektet udvikles af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter:

Analyseprojekt om hovedgaden under forandring

Hovedgaderne er under pres i landets mindre byer: Nye erhvervsvilkår; nye handelsvaner; affolkning og tidens tand gør, at bymidterne og hovedgaderne har svært ved at fastholde deres tidligere by- og erhvervs-kvaliteter. Et analyseprojekt skal udvikle en række skitseforslag/modeller for omdannelse

af hovedgader med inddragelse af konkrete forsøg med bygningsfornyelse. Analyseprojektet skal omsættes til realistiske byudviklingsmodeller, gerne i en områdefornyelse. Projektet skal desuden udvælge 2-3 kommuner, der ønsker at indgå i et samarbejde om gennemførelse af de skitserede modelprojekter. Projektet igangsættes af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter:

Forsøg med områdefornyelse i Gadehavekvarteret i Høje Tåstrup Kommune

Der igangsættes et forsøg med områdefornyelse i Gadehavekvarteret i Høje Tåstrup Kommune, der bl.a. skal sætte fokus på den sociale bæredygtighed i området. Projektet skal således bl.a. skabe bedre sammenhæng mellem byområderne samt mere tryghed og fællesskab i udviklingen af byrum. Gadehavekvarteret er præget af sociale problemer og mangel på byrum og mødesteder. Projektet vil have fokus på bl.a. pejlemærker, planlagte byrum og naturlige mødesteder i det offentlige rum. Forsøget igangsættes af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter:

Langhusene i Hvidovre er en del af Almen Bolig+-boligkonceptet, som KAB har udviklet. Huslejen i bebyggelsen er lavere end i traditionelt alment byggeri, fordi beboerne selv skal klare ren- og vedligeholdelse. Langhusene er tegnet af ONV Arkitekter.

Foto: Scandi Byg

Der foregår i disse år et omfattende byggeri af nye sygehuse og ombygning af eksisterende faciliteter. I 2011 blev Bispebjerg Hospital fredet af Kulturstyrelsen, men fredningen har ikke sat en stopper for udviklingen af hospitalet, der i de kommende år skal nybygge i alt 94.000 M² for knap 3 mia. kr. Bispebjerg Hospital er tegnet af Martin Nyrop i 1913.

Illustration: Claus Peuckert

OFFENTLIGT BYGGERI FORANDRER SIG

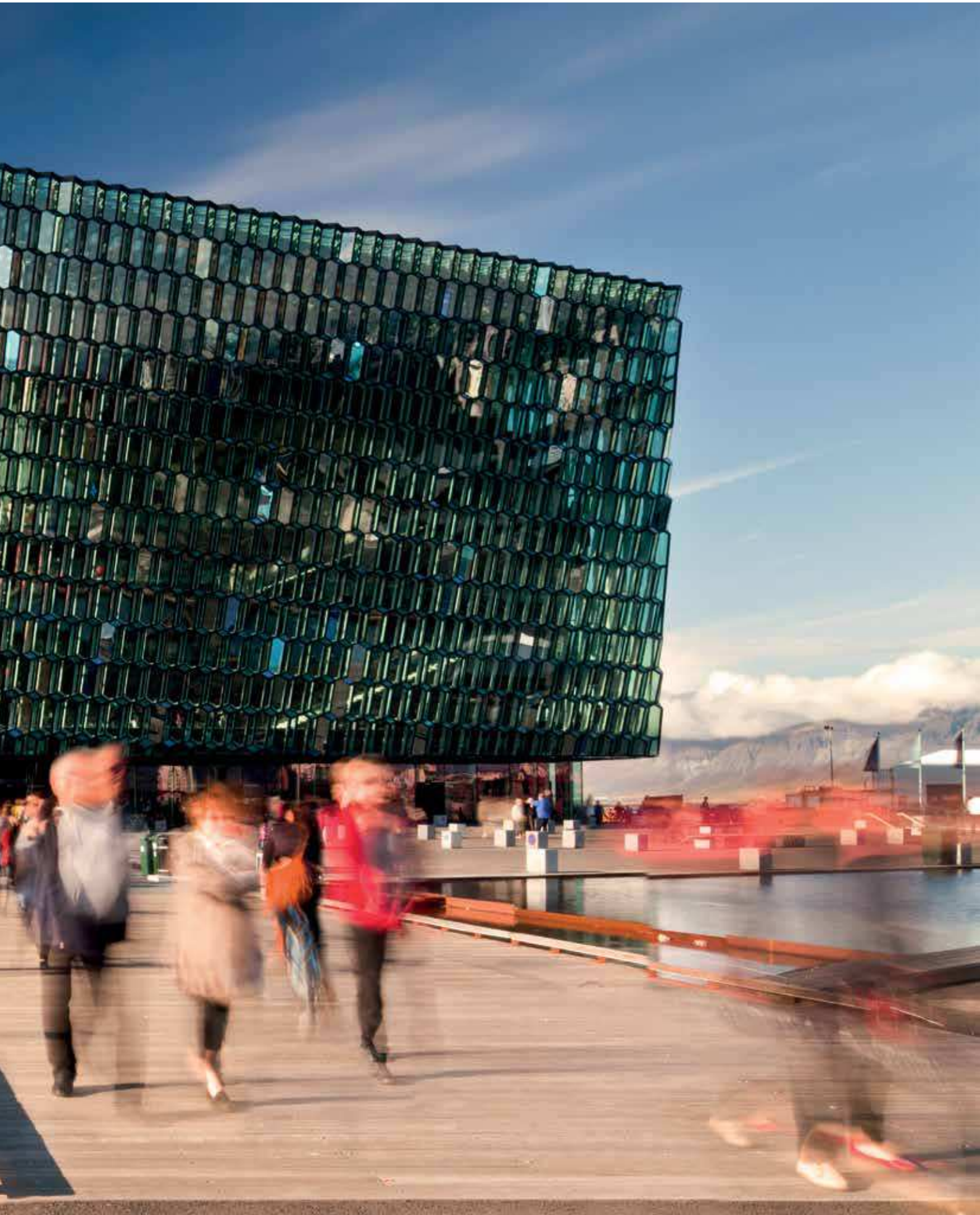
Danmark har – som resten af de nordiske lande – tradition for at lade arkitekter sætte et stærkt præg på den fysiske udformning af vores velfærdssamfund. Især den funktionalistiske arkitektur med et humanistisk afsæt er et særkende for velfærdsstaten, hvor både de offentlige byggerier og det almene boligbyggeri i dag udgør en stor og signifikant del af vores bygningskulturelle arv. Mange af disse byggerier står nu over for store renoverings- og ombygningsbehov, og her er det vigtigt at værne om de mange bygningsmæssige detaljer. Udviklingen af velfærdssamfundet giver løbende behov for tilpasning af bygninger og nye anlægsopgaver, herunder f.eks. udbygning og ombygning af sygehuse, universiteter, skoler, infrastruktur og andre institutioner.

Det er vigtigt, at de offentlige bygherrer har fokus på at indkøbe effektive løsninger, der bidrager til produktivitet og totaløkonomisk giver den bedste investering af de offentlige midler. Offentlige bygherrer kan gå forrest i at vise, at arkitektur er en god investering, der skaber værdi for pengene. Bygningsstyrelsen har f.eks. brugt arkitekturen meget strategisk i sin udvikling af nye forskningsmiljøer, der skal tiltrække de bedste hjerner til universiteterne.

4.

ARKITEKTURENS VÆRDISKABELSE KVALITET, INNOVATION OG INTERNATIONALT POTENTIALE

Arkitektbranchen bidrager til vækst og beskæftigelse i Danmark. Branchen havde i 2011 en omsætning på lidt over 6 mia. kr. og beskæftiger over 6000 personer. Arkitekturens samfundsmæssige værdi kan også afspejle sig på en række andre konkrete måder, som eksempelvis omfatter højere huspriser for arkitekttegnede boliger, stigende værdi af boligmassen i områder, som er tænkt ind i en arkitektonisk helhed, eller tiltag om grønne bæredygtige løsninger. I undervisningsmiljøer giver god arkitektur bedre læring og mere tiltrækkende og inspirerende forskningsmiljøer. På sygehusene kan arkitektur bidrage til en bedre patientoplevelse, og på offentlige institutioner kan arkitektur være en aktiv del af bedre service til borgerne. Til arkitektonisk kvalitet hører også æstetisk kvalitet, bæredygtighed, social integration og tilgængelighed samt fleksibilitet i byggeriet.

Bæredygtig arkitektur af høj kvalitet og med mennesker i centrum er et centralt indsatsområde for regeringen, herunder at synliggøre det økonomisk fordelagtige, der kan være i at investere i arkitektonisk kvalitet, samt bæredygtighed i miljømæssig, økonomisk og social forstand. Indsatsen retter sig mod de offentlige bygge- og anlægsopgaver og skal også inspirere private bygherrer til en lignende praksis.

Regeringen har i sin vækstplan for de kreative erhverv iværksat en række initiativer, der skal bidrage til, at Danmarks potentialer på det kreative erhvervsområde udnyttes til at skabe vækst og beskæftigelse. Med arkitekturpolitikken ønsker regeringen at skabe bedre betingelser for den vækst og værdiskabelse, der ligger i arkitekturhvervet.

Arkitektfaget bidrager med en helhedsorienteret rådgivning, der ikke kun er æstetisk. Samtidig er der dog en tendens til, at mange arkitektfirmaer primært fokuserer på forslagsfasen og projekteringen af en byggeopgave. Man har i mindre grad fokus på de tidlige faser, hvor foranalyser, programmering og rammefastsættelse for en opgave har stor betydning for den endelige løsning. Mange vigtige beslutninger lægges fast i de tidlige faser af et projektforsløb, så hvis arkitekterne bliver inddraget tidligere, kan der være et potentiale for yderligere at bidrage til værdikæden.

Dansk arkitektur nyder stor anerkendelse internationalt. Danske arkitekter er kendt for enestående internationalt kendte værker og har stærke kompetencer inden for bæredygtighed, energibesparelse, grøn byudvikling og velfærd. Det er områder, hvor der de kommende år forventes en øget international efterspørgsel fra f.eks. BRIK-landene og andre vækstøkonomier. For at danske virksomheder kan gribe mulighederne i den internationale efterspørgsel har regeringen i Vækstplan for kreative erhverv · design (Regeringen 2013) iværksat en række initiativer, der bl.a. skal understøtte øget produktivitet og internationalisering i arkitektbranchen og andre kreative erhverv. Med arkitekturpolitikken ønsker regeringen at motivere flere danske arkitektvirksomheder til at arbejde internationalt og skabe bedre betingelser for den vækst og værdiskabelse, der ligger i arkitekturhvervet.

<<

Koncerthuset Harpa i Reykjavik i Island modtog i 2013 en af verdens mest prestigefyldte arkitekturpriser, Mies van der Rohe-prisen. Prisen er aldrig tidligere tildelt danske arkitekter. Harpa er tegnet af Henning Larsen Arkitekter.
Foto: Nic Lehoux

Arkitektens samfundsmæssige værdi afspejler sig på forskellig vis. Bolius, Boligejernes Videncenter A/S, gennemførte i 2013 en undersøgelse, der viste, at udbudsprisen er 50 % højere på en arkitekttegnet bolig end på en gennemsnitsbolig. Her en 50'er-villa ombygget til lavenergihus af Mette Nygaard. Foto: Martin Dyrlov

Bolius, Boligejernes Videncenter A/S og Danske Arkitektvirksomheder har etableret Danske BoligArkitekter; et website, hvor man kan finde inspiration til bl.a. ombygning af boliger; se anslåede byggeomkostninger og se, hvilken rådgivning arkitekten har bidraget med. Her et svanemærket lavenergihus tegnet af Werner Thomas Mathies. Foto: Adam Mørk

Ved Bramming har Preben Skaarup Landskab tegnet en rundkørsel, der er bygget op som ringe i vandet. Den præcise geometriske form gør anlægget stramt og let overskueligt og bevirker, at trafikanterne kan se, at de kommer til en rundkørsel.
Foto: Philips Lys

Ved anlæg og udformning af motorveje tager Vejdirektoratet arkitektoniske hensyn på linje med tekniske og funktionelle hensyn. Det gælder f.eks. markante visuelle elementer som broer, støjskærme, vejdstyr og beplantning. Her er det en fauna- og stipassage, tegnet af Bystrup Arkitekter.
Foto: Bystrup Arkitekter

Synliggørelse af arkitekturens værdiskabelse

Arkitekturens samfundsmæssige betydning er allerede undersøgt både kvalitativt og kvantitativt ud fra forskellige indfaldsvinkler. Derved har man opnået forskningsmæssige resultater og metoder, der kan danne udgangspunkt for yderligere kvalitative og kvantitative undersøgelser af arkitekturens effekter. Regeringen vil derfor igangsætte initiativer, der skal understøtte en videreudvikling af de metoder og resultater, som har fokus på hele arkitekturens værdiskabelse.

Uddannelse og innovation

I dansk arkitektur foregår der massiv idéudvikling, der gøres praksiserfaringer og kunstnerisk baserede erfaringer, og problemstillinger undersøges videnskabeligt. Regeringen ønsker, at der sker en øget systematisk opsamling og tilgængeliggørelse af denne viden til fordel for virksomheder, uddannelser og offentlige instanser, så dansk arkitektur styrkes gennem et bedre samspil mellem forskningsbaseret viden, kunstneriske kompetencer og erfaring fra praksis.

I INNO+, som er en del af regeringens innovationsstrategi, adresseres det danske samfunds store udfordringer ud fra netop dette perspektiv: at det er i samspillet mellem videninstitutioner, virksomheder og offentlige myndigheder, at nye ideer og løsninger findes. I forbindelse med udarbejdelsen af INNO+-kataloget er en række samfundsudfordringer blevet identificeret. Udfordringer, der imidlertid også rummer potentiale for innovation og vækst. For at realisere disse muligheder skal der indgås partnerskaber mellem erhvervsliv, vidensinstitutioner og offentlige myndigheder. I Aftale om fordeling af forskningsreserven i 2014 til tværgående forskningsinitiativer blev fem indsatsområder udvalgt, herunder Innovatorium til bygningsrenovering i verdensklasse. Der vil derfor blive udbudt midler i fri konkurrence til et samfundspartnerskab inden for dette indsatsområde.

Konkret arbejder Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering (KADK), Arkitektskolen Aarhus m.fl. sammen med arkitektstandens organisationer om en afdækning af mulighederne for at udvikle en efteruddannelse, der retter sig mod at give deltagerne specialiseret viden om byggeriets praksis.

Offentligt byggeri af høj kvalitet

Offentlige bygninger og anlæg har en betydelig indvirkning på omgivelserne. Ofte er de synlige og markante byggerier, som borgerne forholder sig til. Det gælder f.eks. uddannelsesinstitutioner, sygehuse og kulturinstitutioner eller offentlige vejanlæg, broer og jernbaner, som præger landskabet. Det kan også være andre byggerier, som indgår i borgernes hverdag og nærmiljø, f.eks. skoler, børnehaver og plejehjem. Det er derfor vigtigt, at de offentlige byggerier har høj arkitektonisk kvalitet, samt at der sikres et godt visuelt og funktionelt samspil med andre bygninger, veje, pladser og landskaber.

Det er vigtigt, at de offentlige bygherrer har fokus på at indkøbe omkostningsbevidste og effektive løsninger, der bidrager til produktivitet og totaløkonomisk giver den bedste investering af de offentlige midler. Høj kvalitet i det offentlige byggeri kan som oftest betale sig, når man ser på totaløkonomien, hvor anlægs- og vedligeholdelsesudgifter vurderes under ét, herunder bygningens langsigtede markedsværdi. Endvidere kan det være relevant, at man i den sammenhæng vurderer bygningens langsigtede brugsværdi. Ved at tænke i bygningers livscyklus og omkostningerne ved den samlede levetid kan man på langt sigt spare ressourcer og opnå det mest effektive resultat af de offentlige byggerier.

Blandt andet er arkitektonisk kvalitet vigtig i uddannelsesbyggerier, fordi arkitekturen kan skabe rum for innovation, kreativitet og godt arbejds-, forsknings- og læringsmiljø. Bygningsstyrelsen vil derfor bygge videre på arkitekturpolitikken Kvalitet i dansk forsknings- og uddannelsesbyggeri fra 2010, herunder udvikle værdibeskrivelser for, hvordan bygninger arkitektonisk kan indrettes med fokus på funktionalitet og fleksibilitet og tage højde for møderne mellem studerende og forskere såvel som møderne mellem universitetet og omverdenen.

Et andet eksempel på, at arkitektonisk kvalitet og helhedstænkning betaler sig, er opførelse af nybyggeri, hvor der allerede fra start er taget højde for den fysiske tilgængelighed. Det vil både resultere i mere helstøbte arkitektoniske løsninger og forebygge, at der opstår behov for 'lappeløsninger', hvis der efterfølgende opstår et konkret behov for at sikre tilgængeligheden til byggeriet.

Totaløkonomi ved offentlige indkøb

Det offentlige køber ind for 290 mia. kr. om året. De penge vil regeringen gerne bruge, så det fremmer effektivitet, innovation og kvalitetsudvikling samt bæredygtighed. Regeringens Strategi for intelligent offentligt indkøb fra 2013 indeholder bl.a. et princip om, at offentlige indkøbere altid skal overveje at stille funktionskrav til opgavens løsning. Det giver større metodefrihed til tilbudsgiveren at skulle forholde sig til funktionskrav fremfor aktivitetskrav, der nøje fastlægger, hvordan en given opgave skal løses. Strategien indebærer også, at det offentlige skal overveje at inddrage totalomkostninger ved indkøb for at sikre lave totaløkonomiske omkostninger i brugsperioden. Dette har blandt andet betydning for investeringer i byggeri, infrastruktur og landskab, hvor ikke blot anlægsprisen, men også de langsigtede udgifter til drift og vedligeholdelse skal tages i betragtning.

Sygehusbyggerier

Der foregår i disse år et omfattende byggeri af nye sygehuse og ombygning af eksisterende faciliteter, hvor der bl.a. gennemføres 16 sygehusprojekter med støtte fra den statslige kvalitetsfond. Byggeriernes omfang og samtidig indebærer, at mange rådgivnings- og arkitektfirmaer bliver involveret og dermed får viden om og kompetencer i forhold til nyt sygehusbyggeri, og om der kan være basis for at styrke og koordinere den erfaringsopsamling om sygehusbyggerierne, som finder sted i branchen.

Klarere udbudsregler

I forhold til udbud af offentlige opgaver, herunder på byggeområdet, er det blandt andet regeringens målsætning at indføre regelforklaringer for udbud og tilbudsgivning, der kan gøre det lettere for både bygherrer og rådgivere m.fl. at henholdsvis udbyde og give

Hvert andet år afholdes den internationale arkitekturbiennale i Venedig. I Arsenale vises hovedudstillingen, der har skiftende internationale kuratorer. I de nationale pavilloner viser landene deres bud på en udstilling, der relaterer sig til biennalens overordnede tema. Her fra den danske pavillon i 2012, hvor udstillingen "Possible Greenland" blev vist.

Foto: Camera Photo Venezia

I 1951 fik den danske arkitekt Finn Juhl til opgave at indrette en mødesal i FN-bygningen i New York. 62 år senere blev den nyrestaurerede Formynderskabsrådssal genindviet med nye, dansk designede møbler af designerne Salto & Sigsgaard.
Foto: Hans Ole Madsen

Bygningsstyrelsen arbejder på at udvikle modeller for, hvordan universiteternes arkitektoniske udtryk kan fremme forskningsmiljøer, der har fokus på tværfaglighed. Udviklingen af campusområdet på Syddansk Universitet har fleksibilitet og mødet mellem studerende, forskere og universiteternes omverden som omdrejningspunkt.
Foto: Bygningsstyrelsen

tilbud på byggeprojekter samt at forstærke vejledningsindsatsen på udbudsområdet, hvilket blandt andet vil have betydning i forhold til arkitektbranchen.

Branchen har også selv fokus på at styrke vejledningen om udbud. F.eks. har byggeriets parter inden for rammerne af Værdiskabende byggeproces (værdibyg.dk) udarbejdet vejledninger om bl.a. kvalitet som tildelingskriterium og effektiv prækvalifikation, med henblik på at skabe større klarhed om prækvalifikationer. Hermed sættes fokus på, at det ikke automatisk er det billigste projekt, der vinder, når bygherrerne gennemfører udbud og konkurrencer, hvor der er tilkendegivet ønske om god kvalitet.

Arkitektur som innovativt væksterhverv med fokus på nye virksomheder

Innovation i arkitektbranchen kan dels komme fra de allerede eksisterende arkitektvirksomheder, dels fra vækstlaget af nye arkitektvirksomheder, der udkrystalliserer fra den danske talentmasse. De etablerede virksomheder fokuserer oftest på de faser af et projektforsløb, hvor der udarbejdes forslag og projekteres, og fravælger de tidligere faser og de øvrige ydelser såsom foranalyser, programmering og bygherrerådgivning. Dette marked er i stort omfang blevet dækket af andre rådgivervirksomheder, f.eks. ingeniørfirmaer. Der er et behov for en tættere integration mellem byggeriets forskellige faser, og derfor ønsker regeringen at se på hele værdikæden inden for arkitekturen og skabe større synlighed omkring værditilvæksten i de enkelte processer i bygge-, anlægs-, og planlægningsprojekter.

Det er samtidigt væsentligt, at der fortsat udvikles talenter inden for arkitektbranchen, og at talenterne får mulighed for at komme til orde og prøve kræfter med opgaver og projekter. Derfor har regeringen i arkitekturpolitikken fokus på den fortsatte talentudvikling inden for arkitekturen og igangsætter initiativer, der letter adgangen til markedet for mere uprøvede tegnestuer.

Offentligt byggeri har en betydelig indvirkning på omgivelserne, og det er vigtigt, at det har en høj kvalitet. Center for Kræft & Sundhed København er et gratis tilbud til alle personer, som er berørt af kræft. Nord Architects har designet bygningen.
Foto: Adam Mørk

Danske arkitekter eksporterer bl.a. til Norge. Inspira Science Center i Norge er et populærvidenskabeligt oplevelses- og læringscenter, hvor besøgende kan lege sig til viden om sundhed, energi og miljø via bl.a. interaktive udstillinger og publikumsværksteder. Bygningen blev præmieret med The Iconic Awards i 2013 og er tegnet af den danske arkitektvirksomhed AART.

Foto: Adam Mørk

Oasen Livsrum er et projekt til et behandlingscenter for kræftpatienter tegnet af We Architecture. Tegnestuen indgår på Wildcardlisten, som skaber fokus på unge talentfulde arkitektvirksomheder og gør det lettere at invitere nyetablerede virksomheder med til mindre opgaver og indbudte arkitektkonkurrencer. Wildcardlisten kan ses på Akademisk Arkitektforenings hjemmeside.

Foto: WE Architecture

Eksport og international markedsføring

En oplagt vej for vækst i arkitektbranchen er eksport. Dansk arkitektureksport er i vækst, men med en eksportandel på 600 mio. kr., svarer det til under 1 procent af den samlede eksport inden for de kreative industrier. Det er samtidigt de 10-12 største danske arkitektfirmaer, der konkurrerer på den globale scene, og som primært trækker eksportvæksten i dag. En af udfordringerne for danske arkitektvirksomheder i at realisere det internationale potentiale er, at danske arkitektvirksomheder generelt er ret små og derfor kan have svært ved kontinuerligt at være til stede internationalt. Kompetencer inden for bæredygtighed, energibesparelse, grøn byudvikling og velfærd er imidlertid stærke kort på hånden for danske arkitektvirksomheder. Den stigende globale klima- og energiudfordring giver dermed sto-

re internationale muligheder for danske arkitekter i de kommende år.

Danmark skal fokusere på at øge det internationale kendskab til kvaliteten af dansk arkitektur, og i den forbindelse er det væsentligt, at der bliver fokuseret på de internationale aktiviteter, som er sat i gang. Eksporten er grundlæggende en udfordring, som branchen skal løse på markedsvilkår, men regeringen vil igangsætte initiativer, som eksempelvis skal øge kendskabet til og samarbejdet omkring dansk arkitektur samt forbedre mulighederne for internationalt samarbejde. Blandt andet vil regeringen prioritere dansk deltagelse i Arkitekturbiennalen i Venedig, ligesom Danmark i nordisk regi vil prioritere videreudviklingen af Nordic Built-projektet med fokus på bæredygtig byudvikling.

INITIATIVER

Synliggørelse af arkitekturens værdiskabelse – kortlægning af værdiskabende arkitektur

Regeringen afsætter midler til et samlet projekt, der skal afdække og kortlægge værdiskabelse på tværs af arkitekturpolitikens berørte territorier. I samarbejde med Akademisk Arkitektforening, Danske Arkitektvirksomheder, uddannelsesinstitutioner, Dansk Arkitektur Center m.fl. ønsker regeringen at oprette et antal ph.d.- eller erhvervsph.d.-stillinger, der har som formål at afsøge værdiskabelse i byggebranchen fra forskellige stædeder.

Arkitekturpolitik for Bygningsstyrelsen

Bygningsstyrelsen vil udarbejde en ny og opdateret arkitekturpolitik, der skal understøtte kvaliteten i det fremtidige nybygnings- og renoveringsarbejde af styrelsens bygninger. Arkitekturpolitikken vil tage afsæt i, at økonomisering i byggeriet skal implementeres samtidig med, at arkitektonisk kvalitet i byggeriet udvikles. Politikken skal medvirke til, at arkitektonisk kvalitet i det offentlige fysiske miljø fremmes og vil bygge videre på arkitekturpolitikken. Kvalitet i dansk forsknings- og

uddannelsesbyggeri fra 2010. Bygningsstyrelsens arkitekturpolitik skal fremme udviklingen af modeller for, hvordan det arkitektoniske udtryk kan skabe innovative, kreative og tværfaglige miljøer.

Byggepolitisk strategi

Byggebranchen udgør omkring 5 pct. af den danske samfundsøkonomi og har derfor et stort potentiale for at kunne bidrage til at realisere regeringens mål om at skabe vækst, produktivitet og arbejdspladser i Danmark. Derfor vil regeringen i 2014 lancere en byggepolitisk strategi. Strategien skal bidrage til at skabe vækst, arbejdspladser og produktivitet i byggeriet. Samtidig skal den bidrage til, at det ikke er unødvendigt dyrt at bygge sunde boliger, kontorejendomme mv. af høj kvalitet. Endvidere skal strategien fremme bæredygtighed i byggeriet. Arbejdet er forankret i Energistyrelsen under Klima-, Energi- og Bygningsministeriet.

Fokus på kvalitet og totaløkonomi i offentligt byggeri

Bygningsstyrelsen har udarbejdet en ny bekendtgørelse med tilhørende vejledning om kvalitet, offentlig-private

partnerskaber (OPP) og totaløkonomi i offentligt byggeri, hvor blandt andet den arkitektoniske kvalitet indgår. Bygningsstyrelsen vil i henhold til bekendtgørelsen formidle erfaringer med OPP samt totaløkonomi, så der sikres en erfaringsopsamling på området.

Vejledningsindsats om intelligent offentligt indkøb

Som opfølgning på Strategi for intelligent offentligt indkøb iværksættes en øget vejledningsindsats om blandt andet fordelene ved at anvende funktionskrav og sætte fokus på totaløkonomi ved offentlige indkøb. Funktionskrav kan indebære, at ordregiveren klart formulerer, hvilke slutresultater man ønsker at opnå, mens det overlades til leverandøren at formulere, hvordan opgaven løses. Funktionskrav giver virksomhederne – herunder arkitektvirksomhederne – plads til at udvikle og tilvejebringe nye innovative løsninger og teknologier, ved at virksomhederne selv kan tilrettelægge opgaveløsningen. Vejledningsindsatsen iværksættes af Erhvervs- og Vækstministeriet

Ny udbudslov med fokus på mere klare, enkle og fleksible regler

Der er indgået politisk aftale om de nye udbudsdirektiver, der forventes formelt vedtaget i starten af 2014. På den baggrund har regeringen nedsat et udbudslovsudvalg, som skal komme med forslag til en dansk udbudslov, der skal skabe større klarhed, forenkling og fleksibilitet, og som skal bidrage til, at udbud kan gennemføres med færrest mulige transaktionsomkostninger hos såvel ordregivere som leverandører. Målet er at sætte 'det gode købmandsskab' i centrum, når det offentlige køber ind, således at de bedste mulige indkøb i stedet for på regelfortolkning og administrativt arbejde.

De nye udbudsregler forventes at indeholde regelforenklinger, der kan gøre det lettere for både bygherrer og rådgivere m.fl. at henholdsvis udbyde og give tilbud på byggeprojekter. Direktiverne indeholder regelforenklinger, præciseringer og nye muligheder for f.eks. at anvende udbudsformen konkurrencepræget dialog. Herudover giver de nye direktiver nye muligheder for at anvende udbudsformer, der styrker innovation, og for at inddrage hensyn til totalomkostninger.

Udbudslovsudvalget skal aflevere sine anbefalinger til en ny udbudslov medio 2014 med henblik på fremsættelse af lovforslag i Folketingssamlingen 2014-2015.

Forstærket vejledning om udbud

En forstærket vejledningsindsats på udbudsområdet skal skabe klarhed og sikre fokus på det gode købmandsskab. I den forbindelse vil der bl.a. blive udarbejdet en vejledning i at anvende totalomkostningsberegninger i udbud, som forventes offentliggjort i 2014. Herudover udarbejdes der vejledninger om bl.a. dialog, konsortievenlige udbud og pointmodeller. Vejledningsindsatsen er iværksat af Erhvervs- og Vækstministeriet.

Kortlægning af offentlig økonomi til kunst i det offentlige rum

Statens Kunstfond yder kunstfaglig rådgivning i forhold til statsligt byggeri, hvilket er fastlagt i det såkaldte kunstcirkulære. Fonden ønsker at få et

overblik over de midler, der afsættes til kunst i kraft af kunstcirkulæret, samt den offentlige økonomi til kunst i det offentlige rum, som regioner og kommuner afsætter uden at være underlagt kunstcirkulæret. Statens Kunstfond står for kortlægningen.

Arbejdsgruppe om erfaringsopsamling for sygehusarkitektur

Kulturministeriet etablerer en arbejdsgruppe med deltagelse af Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, Danske Regioner og arkitektstandens organisationer. Det skal afklares, om der kan være basis for at styrke og koordinere den erfaringsopsamling om sygehusbyggerierne, som finder sted i branchen.

Rådgivning om samspil mellem kunst og arkitektur i sygehusbyggeri

Der ydes kunstfaglig rådgivning til flere sygehusbyggerier, hvor der bliver udarbejdet en kunststrategi med udgangspunkt i det specifikke byggeprojekt. Formålet er, at kunsten tænkes ind fra starten af byggeprojektet for at give muligheder for bygningsintegrerede værker, hvor kunst og arkitektur indgår i et samspil. Der publiceres kunststrategier for det kommende sygehusbyggeri DNV Gødstrup, Bispebjerg Hospital og Odense Universitets Hospital i foråret 2014 med henblik på at sikre videndelingen på tværs af sygehusbyggeriet. Statens Kunstfond står for rådgivning og publicering.

Ph.d. om kunst i forbindelse med offentligt byggeri 2014-2016

Gennem støtte til forskningen på området ønsker Statens Kunstfond at styrke sin position som videnscenter for produktionen af kunst i det offentlige. Støtten finansieres bl.a. af Statens Kunstfond.

Kunststrategier i offentligt byggeri – tværfaglige samarbejder

Formålet er at styrke inddragelsen af flere fagligheder i f.eks. byudviklingsprojekter og anlægsarbejde. Et nyt initiativ om udarbejdelsen af en kunststrategi til Køge Kyst bliver publiceret i begyndelsen af 2014. Kunststrategien er støttet med 300.000 kr. af Statens Kunstfond. Odense Kommune afsætter 1 pct. i forbindelse

med nybyggeri og anlægsarbejde, og Statens Kunstfond har valgt at give yderligere støtte til realisering af to projekter i 2014 i Odense, hvor billedkunstnere udfører projekter i forbindelse med anlægsarbejde. Ansøgningerne er indsendt til Statens Kunstfond af Odense Kommunes Billedkunstråd, og projekterne er støttet med 600.000 kr. Statens Kunstfond har en dialog med Vejdirektoratet om kommende projekter f.eks. i forbindelse med motorvejsudvidelser eller brobyggeri, hvor der vil være mulighed for at indtænke en integreret billedkunstnerisk dimension i projekterne.

Videreudvikling af wildcardordning – fokus på vækstlaget og unge tegnestuer

Regeringen vil videreudvikle den eksisterende wildcardordning, der skal anspore bygherrer til at give plads til yngre, mindre etablerede tegnestuer i deres forskellige konkurrenceprocesser. Der vil som noget nyt blandt andet blive sat fokus på wildcardordningen i forbindelse med unge tegnestuers deltagelse i programfasen og i internationale besøgsprogrammer. Indsatsen er rettet mod at styrke vækstlaget i arkitektbranchen, ud fra det perspektiv, at et stærkt vækstlag giver en stærk branche i fremtiden. Projektet er forankret i Akademisk Arkitektforening og igangsættes i 2014.

Danmark som et internationalt hub for arkitektur – Bryghusprojektet som internationalt fyrtårn for arkitektur, byggeri, byudvikling og design

Bryghusprojektet opføres af Realdania på Københavns havnefront. Byggeriet skal rumme det nye Dansk Arkitektur Center såvel som virksomheder og organisationer, der arbejder med arkitektur, byggeri, byudvikling og design. Visionen for Bryghusprojektet er at skabe et innovationshus, hvor virksomheder og forskere samles om at udvikle og dele viden om fremtidens bæredygtige og intelligente byer og byggerier; en erhvervshub, hvor fagfolk og erhvervslivet samvirker og finder nye perspektiver samt en indgang til Danmark for internationale erhvervsfolk og beslutningstagere, der vil have et indblik i den danske model, og et bud på, hvordan danske kompetencer kan bringes i spil i forhold til netop deres udfordringer. Dansk Arkitektur Center har med støtte fra Realdania, og i samarbejde med Styrelsen for

Slotte og Kulturejendomme og kulturinstitutionerne på og omkring Slotsholmen, iværksat et arbejde for at udvikle dette område til en samlet kulturel destination på linje med f.eks. Museums Insel i Berlin eller Museums Quartier i Wien.

Dansk deltagelse på Arkitekturbienalen i Venedig

Arkitekturbienalen i Venedig vurderes at være et af de væsentligste internationale samlingspunkter for arkitekter og andre fagfolk samt international design, livsstil og kulturpresse. Hertil kommer et stort internationalt kulturpublikum. Den danske pavillon har de seneste år stået for et stærkt nationalt bidrag, der har haft som succeskriterier at være i top fem blandt de nationale bidrag samt en af de mest optalte nationale pavilloner. I 2006 vandt udstillingen Co-Evolution hovedprisen Den Gyldne Løve. Et hovedformål med dansk deltagelse på Arkitekturbienalen i Venedig er at promovere danske kompetencer i arkitektur og byggebranchen på den internationale scene. Succeskriterierne måles ift. presseomtaler (kvalitativt og kvantitativt), hædrende omtaler og besøgstal. Dansk Arkitektur Center vil i samarbejde med bl.a. Statens Kunstfond og Kulturministeriet være ansvarlig for udstilling i den danske pavillon på biennalen med det sigte, at en bred gruppe af arkitektbranchens aktører oplever sig præsenteret i Venedig.

Nordic Built 2.0

I det nordiske samarbejdsprogram for innovations- og næringspolitikken 2014-2017 er Nordic Built 2.0 ét ud af fem fyrtårnsprojekter. Danmark er tovholder for projektet. Ideen er at bygge videre på Nordic Built, som var fyrtårnsprojekt i det tidligere samarbejdsprogram for 2010 – 2013 om energirenovering af bygninger. I Nordic Built er der bl.a. udviklet et "Nordic Built Charter" og kåret vinderprojekter, der bl.a. har fået stor opmærksomhed i Kina. I Nordic Built 2.0 sættes særligt fokus på bæredygtig byudvikling. Projektet vil samle en bred vifte af kompetencer inden for bæredygtig byudvikling på

tværs af de nordiske lande – f.eks. vedrørende arkitektur, byggeri, energi, miljø, trafik, it og velfærd – om at gennemføre konkrete bæredygtige byudviklingsprojekter, som udvikler nye løsninger og brander Norden på eksportmarkederne.

Kompetenceudvikling på ambassader – international kampagne om dansk arkitektur

Der etableres en samarbejdsmodel for promovering af dansk arkitektur på ambassader og repræsentationer rundt omkring i verden. Formålet er, at medarbejdere på danske ambassader og repræsentationer forberedes bedre til at promovere dansk arkitektur og danske byløsninger, og samtidig fokuseres der på de tiltag og tilbud, som Eksportrådet tilbyder danske virksomheder. Initiativet kan danne ramme for branchefremstød, møder eller events rundt i verden samt markedsføre Danmark som en nation med arkitektur af udsøgt kvalitet samt høj bylivskvalitet, opnået gennem innovative, bæredygtige urbane løsninger. Dansk Arkitektur Center etablerer modellen i samarbejde med Udenrigsministeriet/Eksportrådet og udvalgte partnere (f.eks. Danske ARK, DANISH og Arkitektforeningen).

Praktikpladser for arkitektstuderende på danske ambassader

Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering (KADK) arbejder sammen med Danske Ark på at få oprettet praktikpladser til arkitektstuderende på danske ambassader.

Red Carpet-ordning

Udenrigsministeriet har lanceret Red Carpet-ordningen, der er en væsentlig forenklet procedure for personer, som skal opnå visum til Danmark i forbindelse med forretningsformål. Initiativet vil gøre det lettere for arkitektvirksomheder at samarbejde med udenlandske virksomheder gennem enklere procedurer for udveksling af medarbejdere.

Markedsføringskonsortiet DANISH og udstillingen Contemporary Danish Architecture

Markedsføringskonsortiet DANISH – Danish Design and Architecture Initiative vil gennemføre pressearrangementer og delegationsture for udenlandske journalister og meningsdannere, der har dansk arkitektur, design og mode som tema. DANISH har endvidere, i samarbejde med Udenrigsministeriet, Danske Arkitektvirksomheder og Dansk Arkitektur Center udviklet og produceret Contemporary Danish Architecture, der er et digitalt udstillingskoncept, som viser gode eksempler på dansk arkitektur og design, og som let kan anvendes ved markedsføringsfremstød og på repræsentationerne.

Bæredygtig urbanisering i Kina – den arkitektoniske dimension

Der er etableret et netværk af regioner, kommuner, boligorganisationer og virksomheder, der skal fremme danske virksomheders eksport af varer og tjenesteydelser til de hastigt voksende kinesiske byer. Det sker gennem kontakter til kinesiske myndigheder og med afsæt i danske demonstrationsprojekter i kommuner og regioner. Netværket har etableret en elektronisk vidensdelingsplatform, www.dc-cooperation.dk. Endvidere udbyder netværket kompetenceudviklingstilbud og konferencer målrettet embedsmænd fra kommuner og regioner. Endelig bistår netværksmedlemmerne hinanden ved tilrettelæggelsen af ind- og udgående besøg. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har etableret netværket i samråd med Eksportrådet.